

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Marilind Reemann

EUROOPA LIIDU POOLT VENEMAA VASTU KEHTESTATUD SANKTSIOONIDE
KÄSITLEMINE EESTI MEEDIAS AASTATEL 2022-2024

Magistritöö

Juhendajad: Stefano Braghioli, PhD

Andres Siplane, MSc

Tartu 2025

AUTORSUSE DEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 16832

Marilind Reemann,

13.01.2025

ANNOTATSIOON

Euroopa Liit võttis hiljuti, detsembris 2024, vastu juba 15. sanktsioonipaketi Venemaa suunal eesmärgiga muuta Ukraina-vastase agressiooni pidamine Venemaa jaoks niivõrd kalliks, et ta sellest tegevusest loobuks. Sanktsioonid on saanud antud sõja adresseerimisel üheks keskseimaks välispoliitiliseks instrumendiks Euroopa Liidu ja liikmesriikide portfellides ning põhjendatult on Venemaa-vastaste sanktsioonidega seonduvat kajastatud palju ka Eesti meedias. Käesoleva magistritöö eesmärk on uurida just seda, kuidas on Eesti meedia käsitlenud Venemaa-vastaseid sanktsioone perioodil 24.02.2022-14.11.2024, ning täpsemalt leida vastused küsimustele, millistest sanktsioonidest ja mis kontekstis kirjutatakse ning kuidas käsitletakse sanktsioonide töötamise teemat – kas üldine arusaam kaldub pigem sanktsioonide töötamist kinnitavale või ümberlökkavale seisukohale?

Magistritöö tulemustest selgus, et Eesti meedias kajastatakse sanktsioone valikuliselt ehk räägitakse vaid vähestest sanktsiooniliikidest paljude seast. Kõige rohkem tähelepanu on saanud kaubandussanktsioonid ehk erinevad ekspordi- ja impordikeelud. Artiklite kontekstide poolest on kõige rohkem kirjutatud sanktsioonidest läbi erinevate kohalike Eesti uudiste ja läbi piiravate meetmete mõju Venemaa majandusele ja poliitikale. Ülejäänud teemagrupid on olnud Euroopa Liidu sanktsioonidest ning möödahiilimisest kolmandate riikide kaudu. Sanktsioonide töötamise kajastamisel jagunevad artiklid neljaks: omavahel on praktiliselt võrdselt nii sanktsioonide töötamise kui ka mittetöötamise uskuvaid artikleid, aga on ka neid väljaandeid, mis sanktsioonide toimimist ei ole käsitlenud, ning viimaks ka neid, mille puhul oli artikli seisukohta toimimisest keeruline määratleda.

ABSTRACT

The European Union recently adopted its 15th sanctions package against Russia, aimed at limiting Russia's ability to fund its aggressive war on Ukraine. The goal is to make the cost of the invasion so high that Russia would be forced to reconsider its actions. Sanctions have become a key tool in the European Union's foreign policy strategy, as well as for its member states, in response to the conflict. It's only natural that sanctions against Russia have received a lot of attention in the Estonian media. The purpose of this master's thesis is to analyze how Estonian media has covered sanctions against Russia from February 24, 2022 to November, 14, 2024. Specifically, it seeks to answer which sanctions have been discussed and in which context, as well as how the effectiveness of sanctions is portrayed – whether the general view tends to support or oppose their success.

The findings of this thesis show that Estonian media covers sanctions in a selective way, focusing mainly on a few types out of many. Trade sanctions, such as export and import bans, have received the most attention. In terms of context, the majority of coverage has focused on various local Estonian news and on how sanctions impact Russia's economy and politics. Other topics discussed include European Union sanctions and the circumvention of these measures through third countries. When it comes to reporting on the effectiveness of sanctions, the coverage is split into four categories: a roughly equal number of articles either support or oppose the effectiveness of sanctions. Additionally, there are publications that do not address the issue of effectiveness at all, as well as those in which it is unclear where the article stands on the matter.

SISUKORD

AUTORSUSE DEKLARATSIOON	2
ANNOTATSIOON	3
ABSTRACT.....	4
SISUKORD.....	5
LÜHENDITE LOETELU	6
TÖÖS KASUTATUD TABELITE JA JOONISTE LOETELU	7
SISSEJUHATUS	8
1. TEOREETILINE RAAMISTIK.....	11
1.1 Habermasi avaliku arvamuse teooria	11
1.1.1 Avaliku sfääri ja avaliku arvamuse areng	11
1.1.2 Avalikkuse poliitiline struktuurimuutus	13
1.2 Sanktsioonid.....	13
1.2.1 Definitsioon ja olemus	14
1.2.2 Piiravad meetmed Venemaa vastu	15
1.2.3 Sanktsioonidest möödahiilimine	19
1.2.4 Sanktsioonide hindamine – kas töötavad või mitte?	21
2. METODOLOOGIA.....	25
2.1 Uurimistöö disain	25
2.2 Andmekogumise protsess ja valim.....	26
2.3 Andmeanalüüsi protsess.....	28
2.4 Uurimistöö piirangud	30
3. TULEMUSED	32
3.1 Sanktsiooniliik.....	32
3.2 Kontekst	38
3.3 Sanktsiooni töötamine	39
3.4 Summeerimine – sanktsiooni töötamine ning kontekst.....	45
4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD.....	47
KOKKUVÕTE	52
KASUTATUD KIRJANDUS	56
LISAD.....	62
Lisa 1. Kasutatud meediaartiklid.....	62
Lisa 2. LIHTLITSENTS	69

LÜHENDITE LOETELU

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

EL – Euroopa Liit

Nõukogu – Euroopa Liidu Nõukogu

RU – Venemaa

Art – Artikkel

TÖÖS KASUTATUD TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. Venemaale kehtestatud sanktsioonid.....	16
Joonis 1. Eesti eksport kolmandatesse riikidesse.....	20
Joonis 2. Euroopa riikide toetus Venemaa-vastastele sanktsioonidele.....	22
Joonis 3. Teostatud otsing.....	26
Tabel 2. Meediaartiklite jaotus väljaande ja aasta lõikes.....	27
Tabel 3. Kajastamata jäänud sanktsiooniliigid.....	33
Tabel 4. Artiklites esinenud sanktsiooniliigid.....	33
Tabel 5. Artiklites esinenud ekspordi- ja impordikeelud.....	35
Tabel 6. Artiklite kontekstid.....	38
Tabel 7. Sanktsioonide töötamise kajastamine artiklite lõikes.....	40
Tabel 8. Sanktsioonide töötamise tõendamine artiklite lõikes.....	43
Tabel 9. Sanktsiooni töötamine või mittetöötamine ning kontekst.....	45

SISSEJUHATUS

19. novembril 2024. aastal täitus 1000 päeva Venemaa täiemahulise sõja algusest Ukraina vastu. Selle aja jooksul on Euroopa Liit (EL) ühes selle liikmesriikidega seisnud vankumatult Ukraina selja taga, saates Ukrainale pretsedenditult sõjalist-, majanduslikku- ja humanitaarabi 124 miljardi euro eest. Neljale miljonile sõja eest pagunud inimesele on pakutud kaitset ning Ukraina suveräänsuse, julgeoleku ja ülesehitamise toetamiseks on juhitud rahvusvahelisi jõupingutusi. Sellele lisanduvalt on Euroopa Liit kehtestanud Venemaale ja selle juhtkonnale enneolematud sanktsioonid, millesarnaseid ajalugu varem ei tundnud. (European Commission, 2024a)

Nüüdseks, kui sõja puhkemise hetkest on peagi täitumas kolm aastat, on jõutud läbi avaliku diskussiooni kõneleda Venemaa agressioonisõjast ühel ja teisel viisil. Kerge pilguheit aruteludele poliitilistes debattides, meedias ja sotsiaalmeedias, ning igapäevaelus näitaks ilmselt, et arvamusi ja seisukohti leidub seinast sein. On neid, kes usuvad Ukraina võitu ja panevad sellele lootusi, aga on ka neid, kes on löönud käega. Sanktsioonide teemal, mille eesmärk on suruda Venemaa põlvili ning pitsitada tema majandust läbi piiravate meetmete niivõrd, et ta lõpetaks oma sõjalise tegevuse Ukrainas, langeb avalikkus samuti üldises võtmes kahte leeri: inimesed kas usuvad või ei usu sanktsioonide töötamist ning võimekust Venemaad mõjutada. Leida vastust küsimusele, kas EL poolt Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonid päriselt töötavad või mitte, võib osutuda omaette keeruliseks ülesandeks. See-eest on lihtsam uurida seda, mida avalikkus sel teemal arvab.

Üks viis avaliku arvamuse mõistmiseks on uurida ajakirjandust, millele sotsiaalteoreetik Jürgen Habermas on omistanud avaliku arvamuse kujundaja rolli. (Habermas, 2001:244) Eesti meediaportaaliid on alates sõja algusest toonud lugejale uudiseid rindelt ning kajastanud sõjaga seonduvaid diskussioone. Muude teemade hulgas on lühemalt või pikemalt puudutatud ja analüüsitud ka piiravaid meetmeid ning nende edukust. Siiani ei ole aga tehtud kokkuvõtet selleteemalistest kajastustest, et oleks võimalik teada, mida Eesti avalik sfäär läbi ajakirjanduse Venemaa-vastastest sanktsioonidest arvab. Selline ülevaade oleks aga vajalik, et nii poliitikakujundajad kui ka asjasse puutuv kodanikuühiskond saaksid teha olulisi kokkuvõtteid ja järeldusi, mis puudutavad sanktsioonide-teemalist poliitikat ja tegevusi nii praegu kui ka tulevikus.

Eestis ilmunud viimaste aastate akadeemilised tööd, mis puudutavad Venemaa-vastaste sanktsioonide temaatikat, on keskendunud erinevatele aspektidele, kuid mitte uurinud

täpsemalt Eesti meediakajastust sanktsioonide teemal. Laid (2024) on analüüsinud EL poolt Venemaale kehtestatud sanktsioonide tõhusust pärast 2022. aastal toimunud sissetungi Ukrainasse, Sass (2024) on võtnud fookusesse rahvusvaheliste sanktsioonidega külmutatud välisriigi keskpanga varade kasutuselevõtu kahjuhüvitise ettemaksuna Venemaa näitel, Kivimägi (2024) avaldatud töö keskendub Venemaa-vastaste EL sanktsioonide vältimisele Eesti ekspordivoogudes Kesk-Aasia riikide näitel, ning Gorodetskaja (2023) uurib Venemaa-vastaste sanktsioonide mõju Usbekistani ettevõtete finantsnäitajatele.

Käesoleva magistritöö eesmärk on tuvastada, mil viisil räägitakse Eesti meedias Euroopa Liidu poolt alates 2022. aastast Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonidest ning mida sanktsioonide kohta kirjutatakse. Teema akuutsus tuleneb tõigast, et sanktsioonid on muutunud Euroopa Liidu – ja teiste lääneriikide – põhiliselt välispoliitiliseks instrumendiks vene agressiooni käsitlemisel. Sanktsioonide läbikukkumine tähendaks ELi välispoliitilist pankrotti. Samas tuleb sedastada, et valitsused viivad ellu poliitikat, mida avalik arvamus neilt tellib. Seega on vägagi vajalik mõista, kuidas avalikus arvamuses sanktsioone nähakse ja käsitletakse.

Töö eesmärgist tulenevalt on uurimisküsimused järgmised:

1. Milliseid sanktsioone käsitlevad Venemaa-vastastest sanktsioonidest kõnelevad artiklid?
2. Mis kontekstis sanktsioonidest kirjutatakse?
3. Mil määral ja kuidas käsitletakse artiklites sanktsioonide töötamise teemat?

Uurimisküsimustest on omakorda seatud tööle ka hüpoteesid, mis saavad pärast töö analüütilise osa läbiviimist kas kinnitatud või ümber lükatud. Töö hüpoteesid on järgnevad:

1. Eesti meedias räägitakse vaid mõnedest sanktsioonidest paljude seast;
2. Väiteid, et sanktsioonid töötavad või ei tööta on võrdselt palju;
3. Väited sanktsioonide töötamise või mittetöötamise kohta on empiirilisel nõrgalt põhistatud.

Töö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks viiakse läbi kvantitatiivse ja kvalitatiivse uurimisviisi segameetodil põhinev kontentanalüüs 100 artikli põhjal, mis on ilmunud Eesti meediaportalides vahemikus 24.02.2022-14.11.2024 teemal *Venemaa-vastased sanktsioonid*. Valitud uurimismeetod õigustab end põhjusel, et töö tulemusteks soovitakse saada nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid andmeid sanktsioonide kajastamisest Eesti meedias. Kvantitatiivset analüüsi kasutades tehakse statistiline kokkuvõte sellest, millistest

sanktsioonidest Eesti ajakirjanduses räägitakse ning kuidas jaguneb artiklite osakaal selle osas, kas nad räägivad sanktsioonide töötamisest või mittetöötamisest. Kvalitatiivne analüüs võimaldab uurida artiklite sisu sügavamalt ning tuvastada, mida kirjutavad artiklid sanktsioonidest ja nende mõjust lähemalt.

Töös kasutatavad andmed on suurel määral juba nimetatud artiklid, mis pärinevad erinevatest Eesti meediaportaalidest, aga ka teadusartiklid, õigusaktid, Euroopa Liidu ja Eesti institutsioonide kodulehed ning graafilised näitajad. Töö teoreetiline raamistik, mis loob analüüsiosale ja töö tulemustele konteksti, koosneb esiteks sanktsioonide teoreetilisest käsitlusest, nii nende üldise definitsiooni ja olemuse kui ka spetsiifilisemalt Venemaa-vastaste ELi poolt kehtestatud sanktsioonide mõttes. Teiseks on valitud töö teoreetiliseks aluseks saksa sotsiaalteoreetiku Jürgen Habermasi avaliku sfääri ja avaliku arvamuse teooria, mille kaudu on Habermas panustanud palju viisidesse, kuidas me mõistame avalikku diskussiooni, sealhulgas ajakirjanduse rolli selles.

Töö jaguneb 4 peatükiks. Esimene loob vajaliku teoreetilise raamistiku läbi kahe alapeatüki, millest esimene kirjeldab Habermasi avaliku sfääri ja - arvamuse teooriat, selle kujunemisajalugu ning avalikkuse poliitilist struktuurimuutust, ning teine toob välja olulisema sanktsioonidest – definitsioon ja olemus, sanktsiooniliigid, sanktsioonidest möödahiilimine ning nende hindamine. Pärast teooria peatükki kirjeldatakse metodoloogia peatükis valitud uurimisdisaini, andmekogumise protsessi ja valimit, andmeanalüüsi protsessi ja viimaks uurimistöö piiranguid. Kolmandas peatükis esitatakse magistr töö tulemused põhinedes kolmel töö uurimisküsimusel, ning neljandas peatükis tehakse järeldusi tehtud töö osas ning tuuakse välja ettepanekud uuteks akadeemilisteks töödeks.

Soovin väga tänada oma mõlemat juhendajat, Stefano Braghirolit ja Andres Siplast, kelle väärtuslikud nõuanded olid töö kirjutamisel suureks abiks.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

Käesoleva peatüki eesmärk on luua töö analüütilisele osale teoreetilise raamistikuna vajalik kontekst. Peatükk on jagatud kaheks suuremaks osaks: esmalt Jürgen Habermasi avaliku sfääri ja -arvamuse teooria ning teiseks teoreetiline käsitlus sanktsioonidest. Esimene alapeatükk Habermasi teooriast jaguneb omakorda kaheks ning annab esmalt ajaloolise ülevaate avaliku sfääri ja -arvamuse arengust, seejärel kirjeldab avalikkuse poliitilist struktuurimuutust. Habermasi teooria ajalooline selgitus on töö mõttes vajalik selleks, et mõista tema kriitikat tänapäevase massimeedia aadressil, võrrelduna selle algupäraste vormidega mitmeid sajandeid tagasi, kui avalik arvamus ning ajakirjandus tekkisid. Sellist konteksti on oluline mõista töö tulemuste ja järelduste väljaselgitamisel.

Sanktsioonidest kõnelev alapeatükk jaguneb omakorda viieks peatükiks, millest esimene toob välja sanktsioonide üldised karakteristikud, teine teeb lahti spetsiifilisemalt Venemaa-vastaste sanktsioonide teema, kolmas lahkab sanktsioonidest möödahiilimise teemat ning viimane, neljas peatükk käsitleb sanktsioonide töötamise hindamist.

1.1 Habermasi avaliku arvamuse teooria

1.1.1 Avaliku sfääri ja avaliku arvamuse areng

Jürgen Habermas alustab avaliku arvamuse kujunemisloo kirjeldamist alates 13. sajandi Itaaliast, kus finants- ja kaubanduskapitalismi areng tõi koos järjest suuremate formaatide ja pikemate vahemaadega kaasa vajaduse ka muutuse järele uudisteringluses. Enam ei saanud piirduda teadetega kohalikult turuplatsilt, vaid informatsiooni oli nüüd vaja ka kaugematest sündmustest, ja pidevalt. (Habermas, 2001:65-69) Aja möödudes said uudised kättesaadavamaks ka laiemale publikule, ning kui see 17. sajandi lõpuks juhtus, sai Habermasi sõnul rääkida ajakirjanduse sünnist selle ranges tähenduses. (Habermas, 2001:67)

Habermas kirjeldab edasi protsessi, mille läbi muutusid uudised järjest rohkem avalikuks ning hakkasid publikut aina enam puudutama. See oli seotud laieneva kaubaringluse ja uute majanduslike tingimustega, mis hakkasid muidu privaatsfääri rangetes raamides tegutsenud individuaalsetele majapidamistele järjest rohkem huvi pakkuma. Nüüd pidi privatiseeritud majapidamise mudel ümber orienteeruma ning tegema ruumi selle asemele kerkinud turule. (Habermas, 2001:70-71)

Linnastumise ja kultuurilise aktiveerumise juures muutus linn kodanikuühiskonna keskpunktiks ka kirjandusliku avalikkusena, majandusliku tõmbekeskuse kõrval. Linna

institutsioonideks said kohvikud (ingl. k. *coffee-houses*), salongid ja lauaseltsid. (Habermas, 2001:82) Seejärel kasvasid neist välja kogunemiskohad, kus koguti ja levitati uudiseid, peeti poliitilisi debatte ja kritiseeriti kirjandust. (Speier, 2001:381) Diskussioonide eestvedajaiks said publiku volitatud esindajad, kelle kirjeldamiseks tekkis mõiste „kunstikohtunik“. Peagi ilmus pilti ajakiri, mis hakkas olema kunstikohtunike avaldamiskohaks ning kuna peatselt kasvas kohvikute ja seal käijate hulk suureks, siis sidet oli võimalik hoida just ainuüksi ajalehe abil. (Habermas, 2001:94-95) Kohvikutest, salongidest ja lauaseltsidest arenes välja professionaalselt kriitikat avaldav ajakirjandus – tekkis avaliku võimu kriitika sfäär. (Habermas, 2001:104)

18. sajandiks oli ajakirjandus saanud endale olulise rolli avaliku arvamuse kujundamisel nagu ilmestab Inglismaa näide, kus ajakirjandust loeti poliitiliselt arutleva publiku kriitiliseks organiks ehk neljandaks võimuks (ingl. k. *fourth Estate*) monarhi, ülem- ja alamkoja kõrval. 17. sajandil kaotatud eeltsensuur ajakirjandusele ja sellest hoogu saanud ajakirjade hulga kasv ja rahva arvamuse teke viisid iseseisva ajakirjanduse sünnini, mis oskas end valitsuse eest kaitsta ning muutis kriitilised kommentaarid valitsuse suunal ja avaliku opositsiooni normiks. (Habermas, 2001:114)

Prantsusmaal ja Saksamaal arenes poliitiliselt arutlev publik välja märksa aeglasemas tempos. (Habermas, 2001:121-122;126) Püsivas tsensuuris, mis pärssis Prantsusmaal avaliku sfääri arengut, andis aga avaliku arvamuse kontseptsiooni populariseerimisele kõvasti julgustust juurde Louis XVI finantsminister Jacques Neckeri poolt riigieelarve bilansi avalikustamine. (Habermas, 2001:124) Necker leidis, et finantsteemad ja riigieelarve on miski, mis ei kuulu Versailles'i kinniste uste taha, vaid peab kuuluma avalikult rahvale arutamiseks. (Speier, 2001:380)

Mõiste „avalik arvamus“ (ingl. k. *public opinion*) kujunes välja 18. sajandi lõpuks. (Habermas, 2001:146) Selle kujunemisse on panustanud mitmed valgustusajastu mõtlejad, kellest prantsuse mõtleja Jean-Jacques Rousseau arusaama järgi peab avalik arvamus kujunema välja nagu kunagi Kreeka polis, kus publik kogunes turuväljakule, et teemade üle arutada. Francois Guizot järgi reguleerib avalik arvamus võimu, edendades tõde, mõistust ja õiglust. See nõuab avalikku arutelu, võimude läbipaistvust ja ajakirjandusvabadust, mis võimaldab kodanikel otsida tõde ja seda võimulolijatega jagama. (Habermas, 2001:155-156;158)

1.1.2 Avalikkuse poliitiline struktuurimuutus

Varasemalt tegutses ajalehetööstus väikesemahuliste uudiseid organiseeriva ja kontrolliva ettevõttena. Aja möödudes arenes see majanduslikest ja poliitilistest huvidest juhitud kapitalistlikuks suurettevõtteks. (Habermas, 2001:247) Ajakirjandus nihkus pelgalt uudiste edastamiselt avaliku arvamuse kujundamisele, teenides sageli erakondade eesmärgi ja erahuve ning mitte enam niivõrd publiku huve. (Habermas, 2001:244;247) Ajakirjanduse kommertsialiseerimisel hakkas kaduma selle kriitiline funktsioon ning tekkis manipuleerimine avaliku diskursusega (Habermas, 2001:247).

Avalikkuse struktuuri muutumine väljendub Habermasi sõnul selles, et ühiskondlik-seltskondliku suhtluse institutsioonid, mis olid seni kutsunud kokku arutleva publiku, hakkasid ühel hetkel oma olulisust kaotama. Neist seltsidest kasvasid välja parteid, mille eesmärgiks sai kommertsliku massiajakirjanduse taustal valijate laiade masside ideoloogiline integreerimine ja poliitiline mobiliseerimine. Hakkas tekkima midagi tänapäeva propaganda taolist, mida iseloomustas valgustamine ja suunamine, informatsioon ja reklaam, harimine ja manipuleerimine. (Habermas, 2001:265)

Avaliku arvamuse kujundamine on tänapäeval muutunud järjest keerulisemaks, kuna massimeedia levitab polariseeritud ja segaseid seisukohti. (Hennis, 1957:56 nagu viidatud Habermas, 2001:303) Avalikku arvamust ei kujundata enam avatud arutelu ning poolt- ja vastuargumentide vahetamise kaudu avalikus ruumis, vaid selle asemel manipuleeritakse ja luuakse seda ajutiselt tõhusa, demonstratiivse avalikustamise kaudu, et saada lihtsalt tõhusalt reklaami (ingl. k. *publicity*). (Habermas, 2001:284) See, mida sada aastat tagasi peeti ühiskonnas üksikisikut kohustavaks printsipiiks – nimelt avalik arvamus –, on aja jooksul arenenud loosungiks, pakkudes massidele vabandust iseseisvast mõtlemisest lahtiütlemiseks, muutudes nii passiivseks avalikkuseks. (von Holtzendorff, 1879:91; Hölzen, 1958 nagu viidatud Habermas, 2001:305)

1.2 Sanktsioonid

24. veebruaril 2022 Venemaa Föderatsiooni poolt alustatud agressioonisõda Ukraina vastu tõstis sanktsioonid äkitselt tähelepanu keskpunkti ning on jätkuvalt üheks palju kajastust saavaks aruteluteemaks nii Eestis kui ka mujal maailmas, võttes arvesse, et 2025. aasta jaanuarikuu seisuga ei ole sõda veel lõppenud. Tegelikult on sanktsioone kehtestatud aga aastasadu. Juba 16. sajandi Liivi sõja ajal keelati ära tarnida Venemaale sõjapidamiseks vajalikke materjale, eesmärgiga näljutada agressori sõjamajandust. Tol ajal tegutses Eestis

kaupmees Jürgen Honerjeger, kes üritas vaatamata kehtestatud piirangule tarnida Venemaale sanktsioonide all olevat kaupa, milleks oli vask. Kaupmees püüti muidugi piiril kinni ning tehingute kohta nõuti selgitusi. (Kivimäe, 2023:192) I maailmasõja käigus arenes sanktsiooni definitsioon edasi majanduslikuks relvaks, mida Woodrow Wilson, USA tolaegne president ja ühtlasi ka Rahvasteliidu (ingl. k. *League of Nations*) looja nägi kui alternatiivi sõjale. (Wilson, 1923; Portela & Usobiaga, 2015:1) Wilson ütles oma 1919. aastal peetud kõnes, et rakendades seda majanduslikku, rahumeelset, vaikset, kuid surmavat instrumenti pole tarvis jõudu kasutada. Väljaspool boikoti alla pandud riiki ei lähe see maksma mitte üht inimest, aga see kujutab endast survet, millele tema hinnangul ükski kaasaegne riik ei suuda vastu panna. (Wilson, 1923)

I maailmasõja ajal käivitasid liitlasväed eesotsas Prantsusmaa ja Inglismaaga pretsedenditu majandussõja Saksamaa, Austria-Ungari ja Osmanite (ka Ottomani) impeeriumide vastu. Moodustati riiklikud blokaadiministeeriumid ja rahvusvahelised komiteed, et kontrollida ja katkestada kauba-, energia-, toidu- ja teabevood vaenlaste suunal. (Mulder, 2022) Pärast I maailmasõda said sanktsioonid kui majanduslik relv osaks Rahvasteliidu paktist (ingl. k. *The Covenant of the League of Nation*), mis sõlmiti 1919. aastal Versailles'is ning mille artikkel 16 nägi ette sanktsioonide kehtestamist kõikide teiste liiduriikide poolt selle riigi vastu, kes alustab sõda teise liikmesriigi vastu. (United Nations, n.d. -a) Reaalsuses oli aga Rahvasteliidu poolt sanktsioonide kasutamine väga piiratud ning ei aidanud kaasa kriiside lahendamisele. Esimese 45 aasta jooksul kehtestas Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) – olles saanud 1946. aastal Rahvasteliidust ÜRO-ks – vaid kahel korral sanktsioonid, tulenevalt ummikseisust Julgeolekunõukogust külma sõja ajal. (Portela & Usobiaga, 2015:1; United Nations, n.d. -c) Alles külma sõja lõpus taastasid sanktsioonid oma rolli rahvusvahelise julgeoleku ja rahu edendamise multilateraalse vahendajana. (Portela & Usobiaga, 2015:1)

1.2.1 Definitsioon ja olemus

Rahvusvaheline sanktsioon tähendab oma definitsiooni kohaselt välispoliitilist meetet, millega soovitakse toetada rahu säilitamist või taastamist, rahvusvahelist julgeolekut, demokraatiat ja õigusriigi põhimõtet, inimõiguste ja rahvusvahelise õiguse järgimist või muude ÜRO põhikirja või ELi ühise välis- ja julgeolekupoliitika eesmärkide saavutamist. (Rahvusvahelise sanktsiooni seadus, 2019a, § 3) Kitsamalt on rahvusvahelise sanktsiooni eesmärk mõjutada kolmandaid riike, isikuid või üksusi järgima rahvusvahelise õiguse norme ja põhimõtteid ning muuta sanktsioonisubjektiks oleva tegevuse jätkamine suunatud osapoolle võimalikult

kulukaks ja ebamugavaks, takistades sel viisil seda vastuvõetamatut tegevust. (Välisministeerium, 2024a) Teisisõnu, tekitada sihtmärgile raskusi ja „valu“, mis viiks id selleni, et sanktsioonide sihtmärk muudab oma käitumist. (Nephew, 2017:9) Rahvusvahelisi sanktsioone, teisisõnu piiravaid meetmed, kehtestatakse riigi, territooriumi, territoriaalse üksuse, režiimi, organisatsiooni, ühenduse, rühmituse või isiku suhtes. Sanktsioonide kehtestajateks on ÜRO, Euroopa Liit ja riigid. (Välisministeerium, 2024a)

ÜRO kehtestab piiravaid meetmeid ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga, ÜRO Harta VII peatüki artikkel 41 alusel. ÜRO on alates 1966. aastast kehtestanud 31 sanktsioonirežiimi, millest aktiivsed on hetkel 14. (United Nations, n.d -b) Põhjuse, et Venemaa Föderatsioon on liige ÜRO Julgeolekunõukogus ja hoiab seejuures vetoõigust, ei ole organisatsioon loogiliselt järeldatuna võimeline Venemaa vastu sanktsioone kehtestama. Seega ei võta käesolev töö ÜRO sanktsioone eraldi fookuse alla.

Euroopa Liidus on sanktsioone kehtestavaks kehandiks Euroopa Liidu Nõukogu, mis osana ELi ühisest välis- ja julgeolekupoliitikast, ja Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 215 alusel kehtestab ka piiravaid meetmeid. Ettepaneku ELi sanktsiooniks võib teha kas liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja või ELi liikmesriigid. (Välisministeerium, 2024a) Esiteks võtab Nõukogu vastu ühehäälselt otsuse, mis sisaldab kõiki kehtestatud meetmeid. (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024) Teise õigusaktina võetakse vastu Nõukogu määrused, mis reguleerivad füüsiliste ja juriidiliste isikute kohustusi (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024) ning on kõigis liikmesriikides otsekohalduvad. (Välisministeerium, 2024a).

1.2.2 Piiravad meetmed Venemaa vastu

Alates 2022. aastal alanud Venemaa täiemahulisest sissetungist Ukrainasse on Euroopa Liit kehtestanud pretsedenditult palju sanktsioone, mis täiendavad 2014. aastal Venemaa suhtes kehtestatud meetmeid vastureaktsiooniks Krimmi annekteerimisele Venemaa poolt. (European Commission, n.d.) Koos ELiga on sanktsioone koordineerinud ka USA, UK ning teised liitlased ja partnerid, (Congressional Research Service, 2024) kelle sanktsioonirežiimide vahel seisnevad vaatamata koordineerimisele teatavad erinevused.

Praeguse seisuga on EL kehtestatud kokku 15 sanktsioonipaketti. (European Commission, 2024b) Piiravad meetmed hõlmavad individuaalseid sanktsioone, majandussanktsioone, viisa- ja diplomaatilisi meetmeid. Sanktsioonide eesmärk on igal võimalikul viisil nährutada Vene sõjamajandust ning sundida agressorit sõjategevust lõpetama (Euroopa Ülemkogu & Euroopa

Liidu Nõukogu, 2024). Euroopa Liidu liikmesriigina on Eesti välispoliitiline positsioon on olnud alates esimeste sanktsioonide kehtestamisest tugevalt Venemaa sõjategevuse mahasurumisele suunatud ning suuresti tänu Eesti valitsuse tõsisele ja proaktiivsele suhtumisele antud küsimuses on sanktsioonid saanud laialdast kajastust ka Eesti meedias.

Järgnevalt annan ma ülevaate erinevatest sanktsiooniliikidest, mille on Euroopa Liit Venemaa vastu seoses selle tegevusega Ukrainas kehtestanud. Sanktsioonide kehtestamiseks ja rakendamiseks on korduvalt muudetud määruseid (EL) 269/2014 ja (EL) 833/2014, mis on juba varasemalt seoses Venemaa tegevusega kehtestatud. Määruse 269/2014 lisasse on kantud isikud ja üksused, kelle suhtes tuleb isikuvastaseid sanktsioone rakendada, ning määruses 833/2014 ja selle lisades on kirjeldatud sektoraalseid ehk valdkonnapõhiseid majandussanktsioone. (Välisministeerium, 2024b) Tabel 1 võtab kahes määrukes kajastatud Venemaa-vastased sanktsioonid kokku. Kirja on pandud 25 erinevat sanktsiooniliiki, mis kõik vastavad eraldi määruse artiklile. Erinevate tõlgenduste kohaselt võib sanktsiooniliike olla rohkem või vähem, kuid just sellist tabelit kasutatakse töö empiirilises osas analüüsiinstrumendina.

Tabel 1. Venemaale kehtestatud sanktsioonid

Viide EL määrusele	Sanktsiooni sisu
269/2014 art 2	Raha ja majandusressursi külmutamine
269/2014 art 15	Rikkumisest saadud tulu konfiskeerimine
833/2014 art 2, art 2a	Kahesuguse kasutusega kauba müügi, ekspordi jms keelud
833/2014 art 2aa	Tulirelvade müügi, ekspordi jne keeld
833/2014 art 2e	Riikliku rahastamise keeld RU suunal
833/2014 art 2f	Sisu edastamise ja levitamise keeld operaatoritele
833/2014 art 3, art 3b, art 3c, art 3f, art 3g, art 3h, art 3i, art 3k, art 3m, art 3n, art 3o, art 3p	Kauba ekspordi- ja impordikeeld
833/2014 art 3a	Osaluse omandamine RU üksustes, laenu ja krediidi andmise vm rahastamise, uute ühissettevõtete asutamise, investeerimisteenuste pakkumise keeld
833/2014 art 3d	RU lennukite maandumis-, õhku tõusmise- ja ülelennukeeld
833/2014 art 3ea, 3eb, 3ec	RU lipuga aluste sadamakeeld

833/2014 art 3l	RU autoveo-ettevõtjate keeld vedada kaupu
833/2014 art 3r	RU veeldatud maagaasiga seonduvate abistavate toimingute keeld
833/2014 art 4	Laenu, kindlustuse, rahalise abi keeld seoses sõjaliste kaupadega
833/2014 art 5, art 5a, art 5f	RU suunalised väärtpaberite tehingud
833/2014 art 5aa	RU üksustega tehingute keeld, RU isikute juhtorganitesse kuulumise keeld
833/2014 art 5b, art 5c, art 5d	RU suunaline hoiuste keeld
833/2014 art 5g	RU suunaliste hoiuste aruandlus
833/2014 5ac, 5h	Finantssõnumite keeld
833/2014 5i	Pangatähtede tarnimise, müügi jne keeld
833/2014 5j	Krediidireitinguteenuste osutamise keeld
833/2014 5k	Riigihangete piirangud
833/2014 art 5l	EL toetuste keeld
833/2014 art 5m	Äriühingute registreerimise keeld
833/2014 art 5n	Äri-, suhtekorraldus- jne teenuste keeld RU suunal
833/2013 art 5o	RU kodanike keeld osaleda elutähtsate teenuste osutajate juhtimises

Allikas: Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014 ja Nõukogu määrus (EL) nr 269/2014

Toon välja mõned laiahaardelisemad sanktsiooniliigid, et näidata natuke lähemalt sanktsioonide eriilmelisust ning praktilist sisu, mille need sanktsioonid diskussioonidesse kaasa on toonud.

Kaubandussanktsioonid

Osana majandussanktsioonidest on Venemaa suhtes kehtestatud mitmeid impordi- ja ekspordipiiranguid, keelates Venemaaga teatud kaubagruppidega äri tegemise, täpsemalt müügi või ostmise. Võttes aluseks tabeli 1, loetakse antud töö raames kaubandussanktsioonideks määruse nr 833/2014 artiklid 2 ja 2a, mille alla kuuluvad kahesuguse kasutusega kaupade – nii tsiviil- kui ka sõjaline otstarve – müügi, ekspordi jms keelud ning artiklid 3-3p, mis märgivad erinevate kaupade ekspordi- ja impordipiiranguid.

Kaubandussanktsioonid saavad meedias eeldatavalt palju tähelepanu, kuna selle meetme kasutamisele on pandud suured lootused Vene majanduse mõjutamisel. Euroopa Komisjoni

hinnangul on alates 2022. aasta veebruarist keelustatud EL eksportimist Venemaale rohkem kui 48 miljardi euro väärtuses ja importimist Venemaalt 91,2 miljardi euro väärtuses. Protsendiliselt tähendab see, et embargo all on võrreldes 2021. aastaga 54% ekspordist ja 58% impordist. (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024)

Kaubandusalauste sanktsioonide seas on üheks keskseimaks sihtmärgiks võetud naftakeeld, mis võeti vastu ELi 6. sanktsioonipaketiga ning mida tähistab määruse nr 833/2014 artikkel 3m. Selle raames keelustati 2022. aasta juunis meritsi transporditava toornafta ja teatavate naftasaaduste ostmine, import ja üleandmine Venemaalt ELi. (Nõukogu määrus (EL) 833/2014) Mahu poolest on praegu keelu all 90% Venemaa naftaimpordist Euroopa Liitu. (Sullivan, 2024)

Samas ei hõlma piirang impordikeeldu Euroopa Liitu mõnest kolmandast riigist, mistõttu on väga oluline, et ettevõtted seaksid endale korralikud hoolsuskohustused ning suudaksid teha kindlaks, mis on kauba päritoluriik ning ega see ei ole Venemaa. (Oil imports, n.d.) Selline seis seadusandluses on aga tõstatanud küsimusi möödahiilimise võimalikkusest läbi kolmandate riikide, kellele Venemaa saab endiselt toornaftat müüa. Seda saab ta teha kehtestatud erandi abil, mis sätestab hinnalae – kui meritsi veetava Venemaa nafta hind vastab hinnalaele, mis on 60 USA dollarit barreli kohta, või on sellest madalam, siis saab Venemaa seda kaupa kolmandatele riikidele müüa. (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024)

14. sanktsioonipaketiga adresseeriti esimest korda ka Venemaa gaasieksporti, määruses on see artikkel 3r all. Uute piirangute eesmärk on vähendada Venemaa tulusid veeldatud maagaasi (LNG) ekspordist, keelates osutada EL territooriumil uuesti pealelaadimise teenuseid Venemaalt pärit või sealt eksporditud veeldatud maagaasi ümberlaadimistoimingute eesmärgil. Samuti on keelatud pakkuda seoses eelnevalt kirjeldatuga otse või kaudselt tehnilist abi, vahendusteenuseid, rahastust või rahalist abi. (Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014) Üldiselt ei keela antud meede aga täielikult ära LNG importi Venemaalt, mistõttu on mitmete ekspertide sõnul meetmel väike mõju arvestades, et Euroopa ostab endiselt Vene gaasi ning et Venemaa ümberlaadimine ELi sadamate kaudu Aiasse moodustab kõikidest Vene LNG ekspordidest vaid 10%. (Payne, 2024)

Transpordialased sanktsioonid

Piiravad meetmed Venemaa vastu hõlmavad endas ka keelde transpordisektoris – maanteetranspordis (määruse artikkel 3l), lennunduses (määruse artiklid 3ea, 3eb, 3ec) ja meretranspordis (määruse artikkel 3l). Reisikeeld näeb ette keeldu isikutele siseneda ELi

territooriumile või läbida seda maismaa-, õhu- või mereteed pidi. Venemaal asutatud autoveo-ettevõtjatel, haagistel ja poolhaagistel on keelatud vedada kaupu maantee kaudu liidu territooriumil, sealhulgas transiidi eesmärgil. Venemaa õhusõidukitele on kehtestatud keeld EL lennujaamadesse sisenemiseks ja ELi õhuruumist ülelendamiseks. Meretranspordi puhul on EL sulgenud oma sadamad kogu Venemaa kaubalaevastikule. Siiski jätab see meede välja laevad, mis veavad energiatooteid, ravimeid, meditsiini- ja põllumajandustooteid, toiduaineid, humanitaarabi, kivisütt, tuumkütust ja muid tsiviilotstarbel kasutatavaid kaupu, ning laevad, mis hädaolukorras otsivad varjumispaika või vajavad erandit seoses meresõiduohutuse või inimeste päästmisega. (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024)

Finantssanktsioonid

Rahvusvaheline finantssanktsioon on suunatud konkreetsete juriidiliste või füüsiliste isikute või riikide/piirkondade vastu ning sellega kohustatakse külmutama subjekti rahalised vahendid ja majandusressursid. (Rahvusvahelise sanktsiooni seadus, 2019, § 14) Praeguseks momendiks on EL pannud kinni 24,9 miljardi euro väärtuses erasektori varasid ELis ning 210 miljardi euro väärtuses varasid Venemaa Keskpangas, millega on keelatud teha tehinguid seoses reservide ja varade haldamisega. Keelatud on Venemaa pankadel teha või saada rahvusvahelisi makseid SWIFTi kaudu, samuti müüa, tarnida, üle anda või eksportida Venemaale eurodes nomineeritud pangatähti. 14. sanktsioonipaketiga pandi piirang peale ka finantssõnumite edastamise süsteemile (SPFS), mille Venemaa Keskpank töötas välja alternatiivina SWIFTile ning mille kasutamine on nüüd EL operaatoritele keelatud. (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024; Smith et al, 2024)

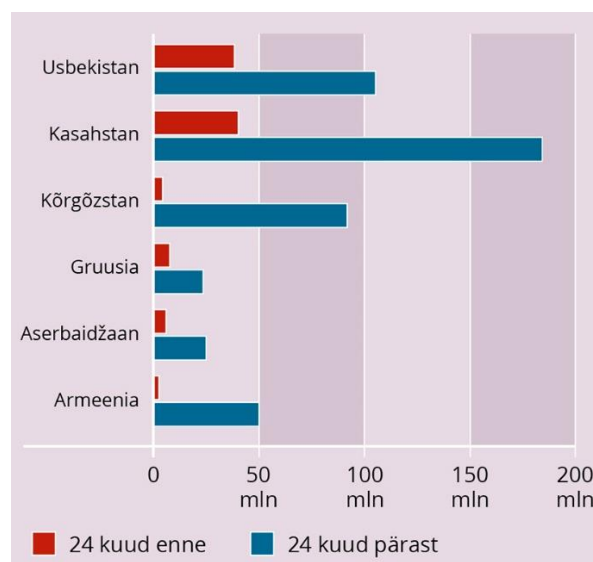
1.2.3 Sanktsioonidest möödahiilimine

Seistes silmitsi ulatuslike sanktsioonidega, on Venemaa rakendanud erinevaid taktikaid, kuidas meetmetest kõrvale hoida. Seda teeb Venemaa näiteks keerulisi finantsskeeme kasutades, võltsides dokumente kaupade olemusest või päritolukohast, et jätkata nende kaupade ekspordi ja impordiga, kasutades kolmandaid riike ja nende jurisdiktsiooni, või tänu sellele, et eraisikud ja üksused varjavad oma vara, mis tegelikult kuulub sanktsioonide järgi näiteks külmutamisele. (European Commission, 2023) Püstitatud naftakeelust, sealhulgas hinnalaest möödahiilimiseks on Venemaa leidnud võimaluse, milleks on skeem varilaevastiku (ingl. k. *shadow fleet*) nime all – Venemaa märgistab oma toornafta ümber, varjates selle päritolu, ning on loonud laevade võrgustiku, mis koosneb praeguseks umbes 600 laevast, mille omanikud esinevad samuti varjunimedega. (Jack et al., 2024)

Ühe uuringu järgi pärinesid ligi pooled 2023. aasta esimese kümne kuu jooksul Venemaa poolt imporditud lahinguväljakaupadest ettevõtetelt, kellele kohaldusid sanktsioonireeglid – ehk siis nii-öelda koalitsiooniriikidest, milleks on EL, USA, UK, Jaapan, Lõuna-Korea jt. (Bilousova et al., 2024:4) UK-s asuv uurimisorganisatsioon CAR (*Conflict Armament Research*) on ühe oma uuringu käigus leidnud, et Põhja-Koreas toodetud ja Ukrainast leitud ballistiline rakett sisaldab ka nii-öelda läänest pärinevaid komponente. Venemaa saab muudetud tarneahelate kaudu olulisi osi kätte kolmandatelt riikidelt, mis muidugi tõstab oluliselt nende kaupade hankekulu. (Conflict Armament Research, 2024)

Kolmandate riikide kasutamist möödahiilimisel toetab ka kaubandusstatistika: EL masinate ja transpordiseadmete eksport Venemaale langes 2023. aastal võrreldes 2021. aastaga 82%, samas kui EL tärned Kesk-Aasia riikidesse, Lõuna-Kaukaasiasse ja teistesse riikidesse kasvasid hüppeliselt (nt Kasahstan – 164%, Türgiye – 78%). (Eurostat, 2024) Lisaks võib asjaosalistena tuua välja veel Hiina, Hong Kongi, Türgi ja Sõltumatute Riikide Ühenduse (ingl. k. *Commonwealth of Independent States (CIS)*) riigid nagu näiteks Kasahstan, Kõrgõzstan, Usbekistan, Aserbaidžaan, Moldova, Serbia, Armeenia. (Astrov et al., 2024; Eesti Entsüklopeedia, 2006)

Huvitav on ehk näha, et empiirilist kinnitust annab kolmandate riikide kaubavahetuse kasvule ka Eesti ekspordistatistika. Joonisel 1 on kujutatud Eesti eksport erinevatesse riikidesse 24 kuud enne ja 24 kuud pärast sõja puhkemist 2022. aasta veebruaris.

Joonis 1. Eesti eksport kolmandatesse riikidesse. Allikas: (Siplane, 2024)

Suure kasvu teinud kaubagrupid on suuremas osas elektroonika, masinad, optika jne, mille eksport Venemaale on keelatud. Samuti ei näita varasem kaubavahetuse ajalugu Kõrgõzstaniga selliste kaupade vedamise traditsiooni. Samas tuleb arvestada, et selliste kaupade vedamine Kõrgõzstani – ja ka teistesse joonisel kujutatud riikidesse – ei ole keelatud tegevus, nagu ei ole seda ka nendest riikidest kauba edasitoimetamine Venemaale. Sinna ei Eesti ega ELi kui terviku käed ei ulatu, kuigi võimalik on teha kolmandatele riikidele teavitustööd ning kutsuda neid koostööle. (Siplane, 2024)

1.2.4 Sanktsioonide hindamine – kas töötavad või mitte?

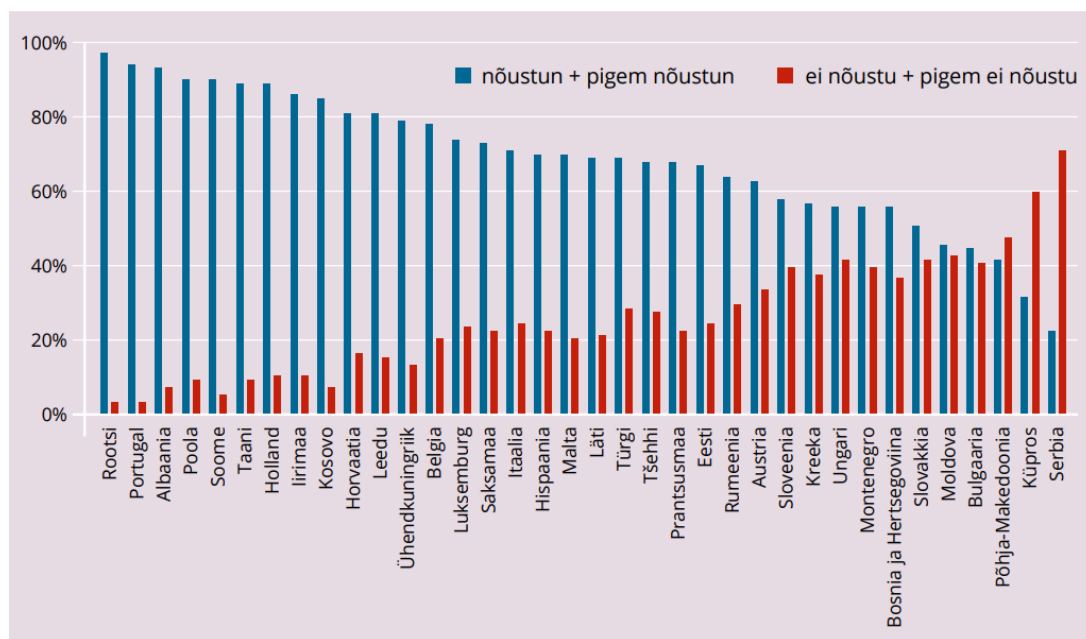
Sanktsioonide puhul on palju arutletud teemal, milline on nende tegelik mõju Venemaale ning kas piiravad meetmed on efektiivsed ning end ära õigustanud. Sellele küsimusele üheselt mõistetavat ja lühisõnalist vastust saada on tõenäoliselt võimatu, sest see oleneb väga vaadeldavast sanktsioonist, mille mõju soovitakse hinnata, ajaraamist, tasandist, mille puhul muutust eeldatakse jne. Antud peatüki eesmärk on esmalt anda ülevaade ühest võimalikust raamistikust, kuidas sanktsioonide töötamist hinnata, ning mille põhjal on loodud sanktsioonide töötamise hindamise mudel ka käesolevale tööle. Kuna töö analüütiline osa keskendub sanktsioonide kajastamisele Eesti meediaportalide poolt, sealhulgas nende mõjust, siis tuuakse antud peatüki teises osas välja nii mõned arvamused sanktsioonide mõjust välismaiste autorite poolt kui ka rahvaküsitlused, et saada laiem pilt sellest, mida avalikkus sanktsioonidest arvab.

Sanktsioonide töötamist ja selle mõõtmist on käsitlenud Francesco Giumelli, kes lööb lahku sanktsioonide töötamise puhul mitu erinevat mõistet – *mõju*, *efektiivsus*, *tõhusus*, *kasulikkus* ja *edu*. Ta väidab, et neil mõistetel on erinevad tähendused ja seda ei teadvustata tihti nende terminite kasutamisel. *Mõju* (ingl. k. *impact*) on ilmselt kõige lihtsam mõiste, kuid see-eest mitte kõige kergem mõõta. *Mõju* all tuleks käsitleda vaid materiaalseid, otseseid ja kaudseid tagajärgi, mille piiravad meetmed põhjustavad. See, et sanktsioonidel on mõju, ei tähenda automaatselt, et need on efektiivsed. Ja samas võivad väiksema mõjuga sanktsioonid jällegi efektiivseks osutuda. *Efektiivsus* (ingl. k. *effective*) juhib küsimuse sellele, kas sanktsioonid on saavutanud oma oodatava tulemuse, eesmärgi. Näiteks pooljuhtide Venemaale müümise piiramine peaks muutma pooljuhid Venemaa sõjalisteks jõupingutusteks vähem kättesaadavaks. See ei tähenda ilmtingimata, et sanktsioonid määraksid ära sõja tulemused, aga vähemalt saab öelda, et meetmed on olnud efektiivsed. Kui otsus on olnud *tõhus* (ingl. k. *efficient*), ei tähenda see ilmtingimata, et see on olnud otsustav või efektiivne, aga et meetme kasutamisel saadud tulemus on saavutatud väga madala kuluga. Sanktsioonide *kasulikkuse*

(ingl. k. *utility*) üle arutamine võimaldab keskenduda nende rollile multiplikaatorina muude välispoliitiliste otsuste tegemisel.

Ülevaade neist neljast mõistest, mida kasutatakse akadeemilises ja avalikus arutelus vaheldumisi, võimaldab tuvastada erinevaid elemente, mis määravad sanktsioonide *edu* (ingl. k. *success*), mis viitab positiivsele hinnangule nende vastuvõtmise osas. Teisisõnu, sanktsioone ei saa pidada edukaks mitte siis, kui kriisid lõpevad nende kehtestajate ideaalse stsenaariumi järgi, vaid kui sanktsioonid on saavutanud mõne soovitud mõju, mis on kooskõlas üldiste välispoliitiliste eesmärkidega, piiratud kuludega ning viisil, mida poleks saanud saavutada teiste välispoliitiliste meetmetega. Lähtuvalt neist viiest mõistest, millest igaühel on omad nüansid, on Giumelli pannud kokku kuue-etapilise metoodika, et hinnata sanktsioonide edu. (Giumelli, 2024:217-219)

Kui tulla avalikkuse arvamuse juurde sanktsioonide teemal, on joonisel 2 toodud välja Eurobaromeetri uuringu järgi koostatud Euroopa riikide avaliku arvamuse toetus Venemaa-vastastele sanktsioonidele. Riigiti on toetus küll erinev, kuid üldine avalikkus leiab ühel või teisel põhjusel, et sanktsioonide kehtestamine Venemaale on oluline tegevus.

Joonis 2. Euroopa riikide toetus Venemaa-vastastele sanktsioonidele. Allikas: (European Union, n.d.)

Välismaistes nii avalikes kui ka akadeemilistes debattides on arvamusi sanktsioonide edust erinevaid. Mitte et alljärgnev ülevaade üksikute autorite mõtetest oleks kuidagimoodi

representatiivne avaliku arvamuse ees, või suudaks lahendada debati sanktsioonide töötamises, aga pigemini pakub see teadmist mõningatest argumentidest, kui räägitakse Venemaa-vastaste sanktsioonide edust.

Itskhoki & Ribakova (2024:38) leiavad oma analüüsis, et sanktsioonid võivad olla mõjusad, aga nende edu sõltub väga palju eesmärkide selgusest ja jõustamisest. Meetmed on Venemaale toonud kaasa suured kulutused, kuid peab märkima ära ka seda varjutanud vajakajäämised nagu ebapiisav jõustamine, sealhulgas sanktsioonide pigem järk-järguline kui viivitamatu kehtestamine ja jätkuv Vene energiatoodangu eksport maailmaturule. Gaur, Settles ja Väättänen (2023:1409-1410) on oma kvalitatiivse ja kvantitatiivse uuringu käigus leidnud, et suunatud majandussanktsioonide mõju Venemaa ettevõtetele on olnud kahetine. Ühelt poolt on need põhjustanud Venemaa ettevõtete majandusele lühiajaliselt negatiivset mõju, kuid suures mahus on tänu areneva turu strateegilisele kohanemisele suudetud Venemaal luua uued globaalsed tarneahelad, mis on ettevõtted suurest kahjust päästnud. Hedlund (2024) kahtleb sanktsioonide tõhususes, mis tuleneb sellest, et riiklike huvide puhul on autoritaarsed režiimid valmis kõik mängu panema, ka oma kannatava rahva. Negatiivsed hinnangud sanktsioonide edust tulenevad tihti faktist, et Venemaa ei ole pärast sanktsioonide püstitamist kokku kukkunud (Preble & Willis, 2024).

Vastuargumendina on näiteks Vladimir Milov, Vene opositsiooni poliitik ja majandusteadlane öelnud, et Venemaa majandus on 30 aasta kõige keerulisemas seisus ning sanktsioonidega peab jätkama, sest nende efekt – kuigi see on pikaajaline – on olemas. Milov argumenteerib, et Putinil ei ole pikaajalist plaani ning ta ostab endale vaid aega juurde. (Keatinge, 2024) Tema sõnul tasub uurida vene majandust sügavamatel kihtidel kui vaid sisemajanduse koguprodukti (SKP) näitaja ning seda tehes selgub, et vene majandus ei olegi niivõrd „vastupidav“, vaid vajub vaikselt kokku sanktsioonide surve ja läänest lahtiühendamise tõttu. Hetkel hoiavad Venemaa majandust üleval vähesed ressursid, näiteks nagu sõjatööstus, ehitus ja pangad, mis aga sõltuvad suuresti peagi problemaatiliseks muutuvast eelarvest. Seega ei ole selliste sektorite dünaamika pikemas perspektiivis jätkusuutlik. Milov väidab, et Hiina ja Aasia ei päästa Putinit, kuna majandussuhted Hiinaga ei ole nii soodsad ega tulusad, kui nad seda Läänega olid. (Milov, 2024:24)

Numbriliselt on välja toodud, et sanktsioonid ja madalamad energiahinnad on vähendanud Venemaa jooksevkonto ülejääki, mis 2023. aasta novembris oli 4,7 miljardit dollarit ja järgmisel kuul 600 miljonit dollarit, mis on alates 2020. aastast madalaim tase. (Prokopenko,

2024) Samuti on leitud, et siiani on piiravad meetmed jätnud Venemaa ilma enam kui 400 miljardi dollari väärtuses varadest ja tuludest alates 2022. aasta veebruarist, mis võrdsustub täiendava nelja aasta sissetungi rahastamisega. (GOV.UK, 2024) Sanktsioonipooldajate üks argumente on ka see, et vaatamata kõikidele teistele välispoliitilistele instrumentidele muudavad sanktsioonid Venemaa sõjalise ettevõtmise kulukamaks. (McDaniel, 2023)

2. METODOLOOGIA

2.1 Uurimistöö disain

Käesolev magistritöö on ehitatud üles kontentanalüüsina, mida teisisõnu teatakse ka standardiseeritud või kvantitatiivse kontent- ehk sisuanalüüsi nime all. Standardiseeritud kontentanalüüsi puhul on tegemist teatud sillaga kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete meetodite vahel. (Kalmus, 2015) Mitmed autorid leiavad, et kontentanalüüsi tegemiseks on hea kasutada nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset meetodit koos. Suurte tekstihulkade taandamine kvantitatiivseteks andmeteks ei anna täielikku pilti tähendustest ja kontekstuaalsetest koodidest, kuna tekstid võivad sisaldada palju muid rõhuasetusi kui vaid puhas kordus (Shoemaker & Reese, 1996:29). Macnamara (2005:5) täiendab seda arvamust öeldes, et kui kvantitatiivne sisuanalüüs kogub andmeid meediasisu kohta (teemad, nende mainimiste arv jne), siis kvalitatiivne analüüs aitab mõista meediasisu sügavamalt tähendust ning tõenäolisi tõlgendusi publiku poolt, mida võib lugeda meediasisu analüüsimise lõppeesmärgiks.

Kontentanalüüsile on loodud ka alamliik – meedia kontentanalüüs (ka meedia sisuanalüüs) –, mis on omaette väljakujunenud uurimismetoodika, ning mis on sobiv, et uurida erinevat tüüpi tekste, sealhulgas ajalehtede sisu. Meedia sisuanalüüsi võttis kasutusele Harold Lasswell, et uurida süstemaatiliselt massimeediat, täpsemalt propagandat. (Macnamara, 2005:1) Lasswell, Lerner ja Pool (1952:34) on defineerinud kontentanalüüsi järgmiselt: „... see on tehnika, mille eesmärk on optimaalse objektiivsuse, täpsuse ja üldsõnalisusega kirjeldada seda, mida antud teemal teatud kohas ja teatud ajal öeldakse.“

Nii eespool kirjeldatud kvantitatiivse ja kvalitatiivse segameetod kui ka kontentanalüüsi täpsem käsitlus meedia kontentanalüüsist vastavad antud töö eesmärgile ning on seetõttu võetud aluseks töö ülesehitamisel. Käesoleva töö eesmärk on tuvastada, mil viisil räägitakse Eesti meedias Euroopa Liidu poolt alates 2022. aastast Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonidest ning mida sanktsioonide kohta kirjutatakse. Selle eesmärgi täitmiseks kasutan valimina 100 Eesti meediaportaalis ilmunud artikli käsitlust Venemaale kehtestatud sanktsioonidest, ning nagu eelpool osutatud, on uurimismeetodiks meedia kontentanalüüs.

Ühelt poolt on soov koguda artiklite kohta arvulisi näitajaid. Et aga kvantitatiivne meetod üksi jääks soovitud tulemuste saavutamiseks piiratuks, võetakse juurde ka kvalitatiivne analüüs, et uurida, millest artiklid lähemalt räägivad ning kuidas nende sõnumeid mõista. Lähemalt on kvantitatiivse ja kvalitatiivse meetodi rakendamise põhimõtetest konkreetses töös kirjutatud alapeatükis 2.3.

2.2 Andmekogumise protsess ja valim

Töö eesmärgiks on tuvastada, kuidas on Eesti meediaportaalis teatud ajaperioodil kajastanud Venemaale seoses selle sõjategevusega Ukrainas kehtestatud sanktsioone – millistest sanktsioonidest räägitakse, kas käsitletakse sanktsioonide töötamist/mittetöötamist või midagi muud. Kuna uuritakse konkreetsel teemal kõnelevaid artikleid, liigitub valim oma tüübi poolest mittetöenäosuslikuks sihipäraseks valimiks. Sellise valimitüübi puhul ei pea kõikidel uuritavatel objektidel olema võrdsed võimalused sattuda valimisse. Sihipärasus viitab sellele, et uurija valib sõltuvalt oma uurimiseesmärgist välja tüüpilised ja/või ideaalsed uuritavad, mistõttu peab antud meetodi puhul muidugi arvestama sellega, et sel viisil saadud uuringutulemuste põhjal ei ole võimalik teha ka väga kaugeleulatuvaid järeldusi ega üldistusi. (Rämmer, 2014)

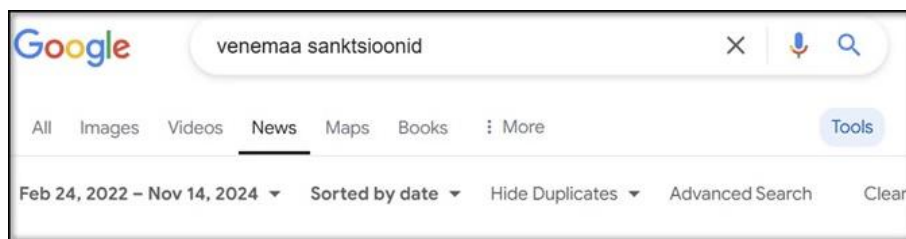
Esimese etapina seati lähtuvalt töö eesmärgist artiklitele kriteeriumid, mille alusel oleks võimalik otsustada, kas artiklid satuvad valimisse või mitte. Kriteeriumid on järgmised:

- ilmunud Eesti meediaportaalis;
- käsitleb Venemaale kehtestatud sanktsioonide teemat;
- ilmunud alates kuupäevast 24.02.2022

Järgmisena oli vaja leida andmekogumise viis – meetod, mille abil leida hulgast artiklitest välja kindlaarvuline osa. Valimi suuruseks otsustati võtta 100 artiklit, kuna taoline valim tagab ühelt poolt representatiivsuse ning välistab ka juhuslikkuse. Andmekogumise viisiks valiti rakendus Google News, ning artiklid, millest omakorda välja valida valim, saadi kokku järgnevalt:

1. Kirjutati otsingusõnaks „venemaa sanktsioonid“
2. Ajaliseks perioodiks määrati 24.02.2022 – 14.11.2024
3. Automaatselt oli seadistatud valikud *Sorted by date* ehk kuupäevaline järjestatus ning *Hide Duplicates*, mis tähendab, et esinevad artiklite dubleerimised välistati

Teostatud otsing on näha järgmisel fotol (joonis 3):

Joonis 3. Teostatud otsing. Allikas: autori koostatud

Rakendus Google News abil saadi kokku 30 lehekülge ja Google'i hinnangul 300 artiklit. Järgmiseks sammuks oli valida neist välja 100, alustades kõige vanematest otsinguvastetest 2022. aastast. Artiklite välja valimisel seati aluseks lihtne põhimõte, et iga kuu kohta proovitakse võtta neli artiklit. Suurel määral see õnnestus, kuid esines ka kuid, mille kohta näiteks artikleid ei kuvatud, nii et siis võeti mõnest teisest kuust jälle üks artikkel rohkem.

Kuigi ei soovitud artiklite valikut hakata liigselt „mudima“, siis ühe sihipärase sammuna prooviti pealkirjadest väga kerge ja kiire silmade ülekäimise teel tuvastada, millised artiklid võiksid olla töö võimalikult tulemusriikka analüüsi huvides sisulisemad ja jutustavamad – praktiliselt välditi kantseliitlikke artikleid, näiteks Euroopa Liidu poolt avaldatud teavitusi uutest Venemaa-vastastest sanktsioonidest, mis on eelduslikult pigem üldsõnalised ja informatiivsed, kui pakuvad analüüsi sanktsioonide mõjust Venemaale.

Välja valitud 100 artiklit (lisa 1. Kasutatud meediaartiklid) pärinesid seitsmest erinevast meediaportaalist – Äripäev, Lõunaestlane, TV3, ERR, Postimees, Delfi ja Õhtuleht. Kuna Delfi ja Postimees jagunevad mõlemad omakorda mitmeteks portaalideks, on kõik 20 esinenud väljaannet toodud kolme uuritud aasta lõikes välja tabelis 2. Valimi seas on kaks meediaportaali – Lõunaestlane ja TV3 – mis ei ole kõige klassikalisemad peavoolu-meediakanalid, kuid korratakse veel üle, et artiklite valiku suhtes ei tahetud olla liiga selekteerivad, vaid järgida endale seatud põhimõtet ning võtta valimisse see, mille otsingutulemused ise pakkusid.

Tabel 2. Meediaartiklite jaotus väljaande ja aasta lõikes

Meediaportaal	2022	2023	2024
Äripäev	7	4	2
Lõunaestlane	1		1
TV3	2		
ERR	4	5	9
Postimees	2	3	1
Naine Postimees	1		
Sport Postimees	1		
Arvamus Postimees	2		1
Elu24 Postimees	2	2	1
Majandus Postimees		5	8

Postimees TV			1
Maailm Postimees	1	1	2
Delfi		1	2
Reisijuht Delfi		1	
Forte Delfi	1	1	
Delfi Sport	1		
Eesti Ekspress Delfi	1	2	1
Eesti Päevaleht Delfi		3	3
Ärileht Delfi		5	8
Õhtuleht	1		

Allikas: autori koostatud

2.3 Andmeanalüüsi protsess

Shoemaker ja Reese (1996) märgivad, et meediasisu iseloomustab suur hulk nähtusi, sealhulgas meedium, tootmistehnikad, sõnumid, tsiteeritud või viidatud allikad ja kontekst. Kontentanalüüsi ülesanne on luua nendes nähtustes teatud kord ja seeläbi mõista nende tähendust. Iga uurija läheneb uuritavale sisule omamoodi, kasutades erinevaid kontseptuaalseid ja metodoloogilisi vahendeid, kuid sellegipoolest seisneb korraldumine olulisemate põhijoonte väljatoomises, millele tahetakse tähelepanu pöörata.

Järgmiseks etapiks oli andmeanalüüs, mille tegemiseks oli valminud 100 artikliga *Word*'i dokument, kus esialgu oli kirjas vaid iga artikli ilmumise kuupäev ja kopeeritud link. Järgmiseks oli vaja luua iga artikli järele tabel koos küsimustega, millele artiklite analüüsimise käigus vastused saada. Siinkohal võib uuesti meelde tuletada töö uurimisküsimused:

1. Milliseid sanktsioone käsitlevad Venemaa-vastastest sanktsioonidest kõnelevad artiklid?
2. Mis kontekstis sanktsioonidest kirjutatakse?
3. Mil määral ja kuidas käsitletakse artiklites sanktsioonide töötamise teemat?

Esimene uurimisküsimus kirjutati tabelisse „sanktsiooniliik“ pealkirja all. Selle puhul otsiti artiklite sisule vasteid tabelile 1, mis andis ülevaate erinevatest Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonidest. Sanktsiooniliik kirjutati näiteks kujul „833/2014 art 2“, mis viitab EL õigusaktile ja konkreetsele artiklile. Prooviti tuvastada kõik võimalikud sanktsiooniliigid, millest artiklites juttu oli. Kui artikkel rääkis piiravatest meetmetest üldisel toonil, märgiti

tabelisse „üleüldised sanktsioonid“. Sanktsiooniliikide puhul on oluline ära mainida ka see, et kuigi käesoleva töö fookuses on Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonid Euroopa Liidu poolt, võib esineda artikleid, mis kõnelevad teiste riikide, nagu näiteks Ameerika Ühendriikide või Ühendkuningriigi poolt kehtestatud piiravatest meetmetest. Selliste sanktsioonide käsitlemise korral artiklites tuuakse needki tulemuste osas välja.

Teine uurimisküsimus sõnastati tabelis lühendatud kujul pealkirja „kontekst“ all. Eesmärk on grupeerida artiklid teemade kaupa ning gruppide moodustamisele lähenetakse avatult – teemagruppide pealkirju ei panda paika mitte enne analüüsi tegemist, vaid selle jooksul. Märges teemagrupist tehakse iga artikli analüüsitabelisse.

Kolmas uurimisküsimus kirjutati tabelisse pealkirja „sanktsioonide töötamine“ all. Et tuvastada, kas meediaartiklite sõnul sanktsioonid töötavad või mitte, ei võta käesolev töö aluseks Giumelli kuue-etapilist metoodikat (Giumelli, 2024:217-219), vaid loob Giumelli teooriast antud töö iseloomu arvestades lihtsama versiooni. Seda peamiselt põhjusel, et antud töö eesmärgiks on uurida seda, mida valimisse kuuluvad artiklid sanktsioonide töötamise kohta ütlevad ning eelduse kohaselt ei käsitle meediamaaistik sanktsioonide mõju niivõrd täpselt, et oleks võimalik 100 artiklile teha kvaliteetne analüüs, mis vastaks Giumelli loodud metoodikale. Eeldatakse, et meediaartiklid ei erista Giumelli tutvustatud mõisteid ning et sanktsioonide töötamist on kajastatud üldisemalt kui need spetsiifilised terminid. Töös on kasutatud peamiselt väljendit *töötamine*, vähesemal määral ka mõistet *toimimine*.

Hinnates Giumelli pakutud mõisteid, valitakse välja efektiivsuse mõiste, mille kohaselt saab sanktsioonide töötamist hinnata vaadates seda, kas need on saavutanud mõne oodatavatest tulemustest või eesmärkidest. Seega otsitakse töö analüüsi osas artiklitest vastavaid viiteid (sõnu, tsitaate, pikemaid mõtteid, statistikat), mis viitaksid sanktsioonide töötamise kajastamisele. Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonide eesmärkideks on raskendada Venemaa jaoks Ukraina sõja rahastamist (Government of the Netherlands, n.d.) ehk teisisõnu panna Venemaa oma tegude eest kallilt maksma ning takistada agressorriigi suutlikkust agressiooni jätkata (Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu, 2024; Välisministeerium, 2024c). Samuti näidata vastutavatele isikutele – nagu näiteks Venemaa poliitiline eliit –, et Ukraina invasioonil on majanduslikud ja poliitilised tagajärjed. (Government of the Netherlands, n.d.)

Iga artikli analüüsitabelisse tehakse vastav märges, hinnates, kuidas vastab artikli sisu Venemaa-vastaste sanktsioonide eesmärgile. Luuakse neli kategooriat: 1) *sanktsioonid töötavad*, 2)

sanktsioonid ei tööta, 3) *keeruline määratleda*, 4) *ei käsitle töötamist*. Kui artiklis tundub olevat mõlema poole argumente, ja kui argumentide koguse ja kaalu põhjal ei suudeta ka pärast mitmekordset artikli lugemist ning analüüsimist määrata tugevam pool, mis peale jääb, pannakse artikkel kolmanda kategooria alla – *keeruline määratleda*. Sinna paigutuvad artiklid, mille puhul on erinevatel põhjustel keeruline välja selgitada, kas artikli sõnum on sanktsioonide töötamise poolt või vastu. Üheks põhjuseks saab olla argumentide võrdsus. Samuti võib tulla ette, et vaatamata sanktsioonide töötamise käsitlemisele jätab artikkel lugejale segase mulje, mistõttu ei ole võimalik konkreetset määratlust teha.

Lisaks hinnatakse selliste artiklite puhul, mis viitavad kas sanktsioonide töötamisele või mittetöötamisele ka seda, kas argumendid on kuidagi põhjendatud. Et anda analüüsile veidi kindlam raamistik, võeti aluseks loetud õppematerjal erinevatest tõenditüüpidest, mida ühe käsitlemise järgi on kaheksa, kuid millest töö analüüsi tegemisel osutusid relevantseks viis: isiklik kogemus (ingl. k. *personal experience*), eksperdi/asjatundja kogemus ja tähelepanekud (ingl. k. *appeal to authority*), juhtumiuuringud (ingl. k. *case examples*), teadusuuringud (ingl. k. *research studies*) ja tunnistaja (ingl. k. *testimonial*) – kellegi teise kogemus või tähelepanekud (Building Critical Thinking, n.d.) Artiklite tõendeid väidetele võrreldi esitatud teooriaga ning tehti enda jaoks vastav märge. Kui artiklis esitatud põhjendus ei rahuldanud ühegi kategooria kirjeldust, märgiti artikli põhjendus puudulikuks.

Lisaks eelnevalt kirjeldatud kvalitatiivsele andmeanalüüsile, mis seisneb tekstide sisu ja nende tähendustega töötamises, on antud töö eesmärgiks teha ka arvulisi järeldusi, mis läheb kvantitatiivse analüüsi alla. Töös tuvastatakse järgmised andmed:

- artiklite arv iga kajastatud sanktsiooniliigi puhul;
- artiklite arv kajastatud teemagruppide puhul;
- artiklite arv, mis 1) käsitlevad sanktsioonide töötamist, 2) käsitlevad sanktsioonide mittetöötamist, 3) ei määratle sanktsioonide töötamist, 4) ei käsitle sanktsioonide töötamist;
- artiklite arv, mis pakuvad/ei paku argumentidele tõendeid.

2.4 Uurimistöö piirangud

Antud peatüki eesmärk on näidata, et töö tegemisel ollakse teadlik teatud piirangutest, mis võivad uurimuse tulemusi mõjutada.

Töö lugemisel peab arvestama analüütilise osa, sealhulgas valitud meetodite, ja tulemuste võimaliku subjektiivsusega. See tuleneb juba töö uurimisdisainist iseendast, mille järgi töö autor analüüsib tekste ja teeb neist järeldusi lähtuvalt spetsiifilistele eesmärkidele ja kasutades omamoodi tehnikaid. Sotsiaalteaduste metoodik Klaus Krippendorff on kirjutanud, et inimesed – nii tekstide loojad kui ka lugejad – kirjutavad ja loevad tekste erinevalt. Tekstidel ei ole ühtset tähendust, mida saaks „leida“, „identifitseerida“ ja „kirjutada“, vaid nende tähenduse toob sisse iga tekstiga kokkupuutuja eri vaatepunktist. Sama tekstikogum võib anda väga erinevaid järeldusi, kuna neid vaadatakse erinevates olukordades ja spetsiifilise kavatsusega. Sellest lähtuvalt on Krippendorff kirjutanud, et „ühise keele“ leidmine analüütikute seas konkreetse teksti osas ei ole kohustuslik, kuna muidu ei oleks kontentanalüüsi tegemisel mõtet, kui nende läbiviijatel poleks lubatud teksti oma nurga alt vaadata. Uurimistöö korratavuse mõttes on lihtsalt oluline, et uurija täpsustab oma töö konteksti, millest tõukuvad töö järeldused. (Krippendorff, 2004: 22-24)

Leian, et selle vastu, et inimesed tõlgendavad tekste erinevalt, ei saa teha palju, kuid siiski olen proovinud adresseerida subjektiivsust näiteks seeläbi, et töö käigus on suunatud lugeja tähelepanu autori enda tõlgendustele ning pakutud alternatiive, kuidas saaks võimalusel midagi paremini ja teistmoodi käsitleda. Tulemuste valiidsuse suurendamise mõttes kõrvutan töö järelduste osas artiklitest välja loetud kokkuvõtteid lisanduvate andmetega, et näha, kuidas sobituvad töö järeldused laiemasse konteksti. Näiteks, kui töö järeldused viitavad vastavalt kas sanktsioonide töötamisele või mittetöötamisele loetud artiklite põhjal, siis proovin leida sellel teemal statistikat teemal, kas sanktsioonid Eesti kodanike arvates töötavad või mitte. Kõiki artikleid olen lugenud ning analüüsinud läbi mitmeid kordi, eesmärgiga lugeda välja erinevaid aspekte ning saada võimalikult lai ning objektiivne vaade.

3. TULEMUSED

Käesolev peatükk toob välja töö analüütilise osa käigus selgunud tulemused. Ülesehitus lähtub töö uurimisküsimustest, millele analüüsi käigus vastuseid otsiti. Esimene alapeatükk keskendub sanktsiooniliikidele, teine kontekstile, kolmas sanktsiooni töötamisele ning neljas alapeatükk summeerib sanktsiooni töötamise ja konteksti.

3.1 Sanktsiooniliik

Töö esimene uurimisküsimus oli püstitatud järgmiselt: *milliseid sanktsioone käsitlevad Venemaa-vastastest sanktsioonidest kõnelevad artiklid?* Artiklitest otsiti kokkulangevusi tabeliga 1, mis annab ülevaate Venemaale kehtestatud Euroopa Liidu sanktsioonidest EL määruse 833/2014 artiklite kaupa. 100 artikli seas leidsid ka selliseid väljaandeid, millest ei olnud võimalik lugeda välja konkreetset sanktsiooni, mis vastaks mõnele ülaltoodud määruse artiklile. Artiklid võisid küll tuua sisse näiteid või olukordi, mida saaks seostada konkreetsete sanktsiooniliikidega, kuid need näited ei olnud nii ilmsed. Pigemini kajastasid sellised artiklid sanktsiooniteemat üldises võtmes – ka sõnakasutus oli artiklites näiteks „sanktsioonid“, „Venemaa-vastased sanktsioonid“, „Euroopa Liidu sanktsioonid“ ja mitte täpsemalt nimetatud.

Lisaks kategooriale „üleüldised sanktsioonid“ tuli analüüsi käigus välja ka lisanduvaid sanktsiooniliigi kategooriaid, millest artiklid kirjutasid, kuid mis ei läinud kokku EL määruse 833/2014 artiklitega. Seega sai selliseid lisanduvaid kategooriaid kokku kaheksa: üleüldised sanktsioonid, USA ja UK sanktsioonid, Ukraina sanktsioonid, Eesti keeld nafta impordile, diplomaatilised sanktsioonid, piirangud RU kodanike viisade väljastamisele, piirang RU osalusele rahvusvahelistel spordi- ja kultuuriüritustel ja viimasena kategooria „ei maini sanktsioone“.

Tabelis 1 oli välja toodud 25 erinevat sanktsiooniliiki. Kui vaadata tulemuste põhjal seda, mitu sanktsiooniliiki neist artiklites kajastust leidsid ja mitu mitte, siis kujuneb selleks suhtarvuks 18:7 ehk 25 sanktsiooniliigist leidsid mainimist 18 ning 7 ei leidnud. Need 18 sanktsiooniliiki on esitatud ka tabelis 4, mille abil tuleb välja täpsemalt esinenud sanktsioonide sisu. Seitse kajastamata jäänud sanktsiooniliiki võib koondada finantssanktsioonide nime alla:

Tabel 3. Kajastamata jäänud sanktsiooniliigid

833/2014 art Laenu, kindlustuse, rahalise abi keeld seoses sõjaliste kaupadega
833/2014 art 5g RU suunaliste hoiuste aruandlus
833/2014 5j Krediidireitinguteenuste osutamise keeld
833/2014 5k Riigihangete piirangud
833/2014 art 5l EL toetuste keeld
833/2014 art 5m Äriühingute registreerimise keeld
833/2013 art 5o RU kodanike keeld osaleda elutähtsate teenuste osutajate juhtimises

Allikas: Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014

Alljärgnevalt (tabel 4) on toodud välja koondtabel kõikide esinenud sanktsiooniliikidega, nii konkreetsete EL määruse 833/2014 artiklite kui ka täiendavate lisakategooriate omadega, koos esinemissagedusega artiklites. Alustatud on esinemissageduse kõrgeimast numbrist, välja on jäetud need tabelis 1 esitatud sanktsiooniliigid, mis artiklites kajastust ei leidnud. Kokku tabelis 4 kajastatud sanktsiooniliike 26 – 18 määrusest ning 8 autori poolt loodud kategooriat.

Tabel 4. Artiklites esinenud sanktsiooniliigid

Sanktsiooniliik	Esinemissagedus
Kauba ekspordi- ja impordikeeld. 833/2014 art 3, art 3b, art 3c, art 3f, art 3g, art 3h, art 3i, art 3k, art 3m, art 3o, art 3p	33 artiklis
Üleüldised sanktsioonid	27 artiklis
Kahesuguse kasutusega kauba müügi, ekspordi jne keelud. 833/2014 art 2, 2a	24 artiklis
Raha ja majandusressursi külmutamine. 269/2014 art 2	14 artiklis
Finantssõnumite keeld. 833/2014 art 5ac, 5h	7 artiklis
Pangatähtede tarnimise, müügi jne keeld. 833/2014 art 5i	7 artiklis
RU suunalised väärtpaberite tehingud. 833/2014 art 5, art 5a, art 5f	6 artiklis
RU suunaline hoiuste keeld. 833/2014 art 5b	6 artiklis

RU veeldatud maagaasiga seonduvate abistavate toimingute keeld. 833/2014 art 3r	7 artiklis
USA, UK sanktsioonid	6 artiklis
RU lennukite maandumis-, õhku tõusmise- ja ülelennukeeld. 833/2014 art 3d	5 artiklis
RU lipuga aluste sadamakeeld. 833/2014 art 3ea, 3eb, 3ec	5 artiklis
Piirangud RU kodanike viisade väljastamisele	3 artiklis
Sisu edastamise ja levitamise keeld operaatoritele. 833/2014 art 2f	3 artiklis
Rikkumisest saadud tulu konfiskeerimine. 269/2014 art 15	2 artiklis
RU autoveo-ettevõtjate keeld vedada kaupu. 833/2014 art 3l	2 artiklis
Piirang RU osalusele rahvusvahelistel spordi- ja kultuuriüritustel	2 artiklis
Ei maini sanktsioone	2 artiklis
Tulirelvade müügi, ekspordi jne keeld. 833/2014 art 2aa	1 artiklis
Riikliku rahastamise keeld RU suunal. 833/2014 art 2e	1 artiklis
Osaluse omandamine RU üksustes, laenu ja krediidi andmise vm rahastamise, uute ühisettevõtete asutamise, investeerimisteenuste pakkumise keeld. 833/2014 art 3a	1 artiklis
RU üksustega tehingute keeld, RU isikute juhtorganitesse kuulumise keeld. 833/2014 art 5aa	1 artiklis
Äri-, suhtekorraldus- jne teenuste keeld RU suunal. 833/2014 art 5n	1 artiklis
Diplomaatilised sanktsioonid	1 artiklis
Eesti keeld nafta impordile	1 artiklis
Ukraina sanktsioonid	1 artiklis

Allikas: autori koostatud kasutades Nõukogu määrust (EL) nr 833/2014 ja Nõukogu määrust (EL) nr 269/2014

Kirjeldan kahte esimest sanktsiooniliiki lähemalt ja avan nende sisu. Seda põhjusel, et antud kategooriad on oma sisu poolest tunduvalt mahukamad kui teised ning samal ajal ka palju kajastust saanud. Kuigi järjekorras kolmanda esinemissagedusega kategooria kahesuguse kasutusega kauba teemalistest keeldudest leidis peaaegu sama palju äramärkimist ajakirjanduses kui teisena figureeriv kategooria „üleüldised sanktsioonid“, siis on esimese kategooria – kahesuguse kasutusega kauba müügi, ekspordi jms keeldud – sisu aga suhteliselt

konkreetne, sisaldades vaid kahte määruse artiklit 2 ja 2a, ning pikka analüüsi tegema ei hakata. Lühidalt öeldes töid artiklid lugejale välja erinevaid vaatepunkte nimetatud kaubast, millel on esmalt tsiviilotstarve, kuid mida on võimalik kasutada ka sõjalisel eesmärgil.

Nagu tulemustest näha, käsitleb kõige suurem osa artiklitest kauba ekspordi- ja impordikeelde. Sanktsiooniliik koosneb paljudest määruse artiklitest ja kui vaadata neid artikleid lähemalt, võib teha omakorda ülevaate määruse artiklite esinemissagedusest väljaannetes:

Tabel 5. Artiklites esinenud ekspordi- ja impordikeelud

EL määruse 833/2014 artikkel	Esinemissagedus
3 – ekspordi jne keeld Venemaale. II lisa kaup ja tehnoloogia.	0
3b – ekspordi jne keeld Venemaale. Kaup ja tehnoloogia nafta rafineerimiseks ja maagaasi veeldamiseks.	0
3c – ekspordi jne keeld Venemaale. XI lisa kaup ja tehnoloogia – lennundus ja kosmosetööstus. XX lisa – reaktiivkütus, kütuselisandid.	3
3f – ekspordi jne keeld Venemaale. XVI lisa – merenavigatsioonikaubad ja -tehnoloogia.	0
3g – impordi jne keeld Venemaa päritolu ja Venemaalt eksporditud raua- ja terasetoodetele.	2
3h – ekspordi jne keeld Venemaale. XVIII lisa – luksuskaubad.	11
3i – impordi jne keeld Venemaalt. Lisa XXI – kaubad, mille müük toob Venemaale märkimisväärset tulu.	10
3k – ekspordi jne keeld Venemaale. XXIII lisa – kaubad, mis võivad aidata suurendada eelkõige Venemaa tööstussuutlikkust.	7
3m – Impordi jne keeld Venemaalt. XXV lisa – toornafta ja naftatooted.	14
3o – Impordi jne keeld Venemaalt. XXVI lisa – kuld.	0
3p – Impordi jne keeld Venemaalt. XXXVIIA lisa A, B ja C osa – teemandid või teemante sisaldavad tooted.	1

Allikas: autori koostatud kasutades Nõukogu määrust (EL) nr 833/2014

Tabelist joonistub välja, et kõige rohkem – 14 artiklis – on kauba ekspordi- ja impordikeelu teemal kajastatud EL määruse artiklit 3m, mis viitab keelule *otse või kaudselt osta, importida ja üle anda XXV lisas loetletud toornaftat ja naftatooteid, kui need on pärit Venemaalt või kui neid eksporditakse Venemaalt*. (Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014)

Nafta järel on kirjutatud palju ka luksuskaupadest, millele vastavat määruse artiklit 3h esines 11 meediaartiklis. Antud määruse artikkel 3h keelab *otse või kaudselt müüa, tarnida, üle anda või eksportida liidust või väljastpoolt liitu pärit XVIII lisas loetletud luksuskaupu füüsilistele või juriidilistele isikutele, üksustele või asutustele Venemaal või kasutamiseks Venemaal*. (Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014)

Kolmandana on saanud palju meediakajastust impordikeelt Venemaalt, millele vastavat EL määruse artiklit 3i mainiti 10 meediaartiklis. Määruse artikli 3i järgi on keelatud *otse või kaudselt osta, importida või üle anda XXI lisas loetletud Venemaalt pärinevaid või Venemaalt eksporditavaid kaupu, mille müük toob Venemaale märkimisväärset tulu ja võimaldab tal jätkata Ukraina olukorda destabiliseerivat tegevust*. (Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014)

Sanktsiooniliigi kategooria *üleüldised sanktsioonid* leidis kajastust 27 artiklis. Nagu metodoloogia peatüki 2.3 alajaotuses sai enne analüüsi läbiviimist paika pandud, loodi see kategooria meediaartiklite jaoks, mis käsitlesid sanktsioone üldises võtmes, mistõttu ei olnud võimalik määrata konkreetseid EL määruse artikleid, mis meediaartiklite sisule vastaksid. Analüüsi käigus selgus, et üleüldisi sanktsioone oli võimalik veel omakorda alaliikideks jagada. Kokku saadi 3 alaliiki: üleüldised, majanduslikud ja kaubandussanktsioonid. Võtan igast kategooriast ühe näite, et põhjendada lühidalt kategooria valikut.

Üleüldised sanktsioonid

Postimehes ilmus 26.09.2023 artikkel pealkirjaga „Vene oligarh: Lääne sanktsioonid ei peata Ukraina sõda“. Artikkel räägib sanktsioonidest üleüldisel toonil:

Venemaa on talunud lääne sanktsioone, mis kehtestati Ukraina invasiooni tõttu, (artikkel nr 48)

Kuna artikkel teeb lisaks üldisele toonile märkusi ka majanduse (*Lääne lootused majanduskriisi tekitamiseks Venemaal on osutunud vääraks*. (artikkel nr 48)) ja kaubanduse kohta (*Maailma suuruselt teine suurim naftaeksportija leiab jätkuvalt ostjaid oma naftale maailmaturult, samal ajal kui kaubandus Hiinaga ja mitme teise riigiga õitseb*. (artikkel nr

48)), aga samas ei nimeta konkreetselt „majandussanktsioone“ või „kaubandussanktsioone“, siis võib kokkuvõttes öelda, et artikkel räägib natuke ühest ja natuke teisest sanktsiooniliigist ning lihtsam on kategoriseerida antud artikkel üleüldiste sanktsioonide alla.

Kaubandussanktsioonid

29.08.2023 ilmus Postimehes artikkel pealkirjaga „MTA: oleme tuvastanud ligi 5000 sanktsioonide rikkumist, Stark Logisticsil rikkumisi pole“ (artikkel nr 44). Kitsamalt kaubandussanktsioone käsitlevaks artiklaks määrati väljaanne põhjusel, et artikkel kajastas sanktsioone Eesti Maksu- ja Tolliameti perspektiivist, kes tegeleb kaubanduse, täpsemalt impordi ja ekspordi kontrollimisega ning väljastab vajadusel sanktsioonirikkumisest tulenevaid trahve. Artiklis leidub mitmeid viiteid sellele, et juttu on spetsiifiliselt kaubanduse-alastest sanktsioonidest:

Kui varem olime keskendunud peamiselt impordi kontrollidele, siis sõjaaegsel ajal oleme tugevalt oma tegevusi ümber orienteerinud ja kontrollime valdavalt ekspordi ehk kaupade väljavedu Venemaale ja muudesse riikidesse, (artikkel nr 44)

Kaubandussanktsiooni kategooriat aitas määrata ka kaubandussanktsiooni definitsioon: „Kaubandussanktsioonid on seaduslikud piirangud kaubavahetusega riigiga. /.../ Ekspordi- ja impordipiirangud on kõige levinumad kaubandussanktsioonid.“ (Kenton, 2024) Samuti on oluline ära märkida, et kaubandussanktsioonid on osa majandussanktsioonidest – „kaubandussanktsioonid on majandussanktsioonide alamkategooria, mis on riigile määratud majanduslikud karistused, et saavutada sanktsioneeritud majandustegevusest kaugemale jäävaid poliitilisi eesmärgi.“ (Kenton, 2024) Kuigi seda arvestades võiks määrata kõik kaubandussanktsioonid majandussanktsioonideks, siis nähti vajadust määrata teatud artiklid just täpsemalt kaubanduslikeks piiravateks meetmeteks, tulenevalt nende fokuseeritud sisust.

Majandussanktsioonid

22.03.2023 ilmus Delfi Ärilehes artikkel pealkirjaga „Akkermann: majandussanktsioone Venemaa vastu tuleb veelgi karmistada“ (artikkel nr 35). Selle artikli puhul oli kategooriat määrata lihtne – kui nii artikli pealkirjas kui ka sisus mainitakse majandussanktsioone selle definitsiooniga, siis ei ole vaja pikemalt sanktsiooniliiki kaaluda.

Kolme sanktsiooniliigi alajaotused jagunesid järgnevalt: üleüldised sanktsioonid 19 artiklis, kaubandussanktsioonid 6 artiklis ning majandussanktsioonid 2 artiklis. Siiski tasub üle korrata,

et tabelisse 4, mis andis ülevaate kõikidest esinenud sanktsiooniliikidest artiklites, tehti vaid üks koondmärke – üleüldised sanktsioonid, 27 artiklit.

3.2 Kontekst

Teise uurimisküsimuse all analüüsiti seda, millises kontekstis sanktsioonidest kirjutatakse. Selle jaoks kujundati alles artiklite uurimise käigus neli üldist teemagruppi, mille alla hakati artikleid paigutama. Ülevaade teemagruppidest koos nende alla koondatud artiklite arvuga on näha järgmises tabelis:

Tabel 6. Artiklite kontekstid

Teemagrupp	Esinemissagedus
Sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale	34
Kohalik Eesti uudis	32
EL sanktsioonid	24
Möödahiilimine kolmandate riikide kaudu	10

Allikas: autori koostatud

Nagu selgub, siis räägib kõige suurem artiklite grupp (34/100 artiklist) sanktsioonide mõjust Venemaa majandusele ja poliitikale – nii negatiivsest mõjust, st et sanktsioonid on ühel või teisel määral tekitanud kahju Venemaa majandusnäitajates või senises poliitikajoones, aga ka nii-öelda nullmõjust ehk sanktsiooni-kriitilised artiklid. Suurem osa artikleid keskendus just Venemaa majandusele, kuid kuna esines ka väljaandeid, mis põimisid teemadesse Venemaa poliitika, võeti ka see pool teemagrupi nimes kasutusele. Näiteks vihjab ühe artikli pealkiri sellele, et EL sanktsioonid ei ole suutnud panna Venemaad oma senisest poliitikast ja sõjapidamisest loobuma:

ARVAMUS } Mart Raamat: sanktsioonid Venemaale mõjuvad kui kerge näpuviibutus.
(artikkel nr 10)

Suuruselt järgmine grupp (32/100 artiklist) koondas enda alla väljaanded, mis kajastasid sanktsioone mõne kohaliku Eesti uudise kontekstis. Sellised artiklid kasutasid oma pealkirjas või sisus märksõna „Eesti“ ning ehitasid artikli ümber mõne Eestit puudutava uudise. Mõned näited teemadest võiksid olla Eesti Maksu- ja Tolliameti tegemised piiril, sealhulgas sanktsioonirikkumiste avastamine (nt artikkel nr 24), kahtlustused Eesti ettevõtetele (nt artikkel nr 11), teated Eesti pankadelt lõpetada maksed Venemaale (nt artikkel nr 20), sanktsioonide

mõju Eesti kinnisvara ostmisele (nt artikkel nr 38), sanktsioonide mõju Eesti ettevõtetele (nt artikkel nr 33), vene telekanalite keelustamine Eestis (artikkel nr 27). Hinnanguliselt võib öelda, et kõige rohkem oli Eestiga seotud uudiste puhul neid artikleid, mis paljastasid Eesti ettevõtete seotuse sanktsioonidest möödahiilimisel – artiklid sellises stiilis:

Sanktsioonid ei pea. Eestiga seotud võrgustik on vedanud Lääne lennukiosi Vene sõjaväe äripartneritele. (artikkel nr 39)

Kolmandana koondas enda alla kõige rohkem artikleid teemagrupp *EL sanktsioonid*, mis leidsid kajastust 24 väljaandes 100 seast. Valdavalt tutvustasid need artiklid uute EL sanktsioonipakettide sisu, kuid siia alla pandi ka väljaanded, mis kajastasid EL sanktsioonide – põhiliselt olematut – mõju vene eliidile (artiklid nr 7, 34) või turistidele (artikkel 87). Mõni artikkel kirjutas sellest, kuidas vaatamata sanktsioonidele kubisevad Prantsusmaa kuurortlinnad vene turistidest ja asunistest. Teised artiklid tõid välja, kuidas sanktsioonid on külmutanud küll vene oligarhide vara, kuid siiski tundub vene eliit elavat segamatult head elu näiteks kuskil mujal maailmas:

Vene eliidi raske elu: sanktsioonid pigistavad, aga riigiduuma liikme Dubais puhkav tütar ärgitab vene rahvast vastu pidama. (artikkel nr 7)

Neljandaks ja ühtlasi ka viimaseks teemagrupiks kujunes möödahiilimise teema, mida kajastati fookuseeritult 10 artiklis 100st. Siinkohal tehti vahet just sellel, et artiklite sisu keskendus kolmandate riikide kaudu toimuvale möödahiilimisele ja mitte näiteks Eesti ettevõtete tegevusele. Kirjutati luksusautode liikumisest Venemaale läbi Soome (artikkel nr 50) või läbi Valgevene (artikkel nr 84), rahapesust Küprose kaudu (artikkel nr 54), elektroonika impordist Venemaale läbi kolmandate riikide Kaukaasias ja Kesk-Aasias (artiklid nr 21, 64, 95, 91).

3.3 Sanktsiooni töötamine

Kolmanda ja ühtlasi ka viimase uurimisküsimuse abil uuriti, mil määral ja kuidas käsitletakse artiklites sanktsioonide töötamise teemat. Metodoloogia peatüki 2.3 alajaotuses sai raamistikuna loodud kolm kategooriat, mille vahel artiklid jaotada: 1) *sanktsioonid töötavad*, 2) *sanktsioonid ei tööta*, 3) *ei käsitle töötamist*. Kvantitatiivse analüüsi käigus tuvastati nende kategooriate esinemine artiklite lõikes ja selleni jõudmiseks oli vaja analüüsida meediaväljaannete sisu ka kvalitatiivselt. Analüüsi käigus tekkis vajadus ka neljanda kategooria järele, mis koondaks enda alla meediaartiklid, mis küll oma sisu järgi rääkisid sanktsioonide töötamisest või mittetöötamisest, kuid mille puhul oli keeruline üheselt

otsustada, millise positsiooni artikkel võtab. Põhjus võis olla kas selles, et argumendid tundusid oma mahu ja kaalu poolest olema võrdsed, või osutus määratluse tegemine keeruliseks mõnel teisel põhjusel. Sellised artiklid koondati kokku kategooria *keeruline määratlenda* all.

Analüüsi käigus saadud tulemused (tabel 7) näitavad, et sanktsioonide töötamisele ja mittetöötamisele viitavaid artikleid oli peaaegu võrdselt, esimesi vastavalt 29 ja teisi artikleid 32, tehes viimasest kõige rohkem kajastatud teema antud kategooria all. 23 artiklit kajastasid midagi muud kui sanktsioonide töötamist ning 16 artikli puhul oli keeruline öelda, kas artikli sõnum oli sanktsioonide töötamist jaatav või eitav. Avan pärast tabeli näitamist natuke lähemalt antud kategooriaid.

Tabel 7. Sanktsioonide töötamise kajastamine artiklite lõikes

Kategooria	Esinemissagedus
Sanktsioonid ei tööta	32
Sanktsioonid töötavad	29
Ei käsitle töötamist	23
Keeruline määratlenda	16

Allikas: autori koostatud

Artikleid, mis said pandud esimese – *sanktsioonid töötavad* – kategooria alla, oli erinevaid. See tähendab, et viiteid sanktsioonide töötamisele võis leida erinevatest artikli osadest ja erineval kujul. Esiteks leidis väljaandeid, mis viitasid sanktsioonide positiivsele efektile otseselt, kas oma sisus või lausa pealkirjas, nagu järgmise näite puhul:

Moskva-vastased sanktsioonid töötavad ja räsivad aeglaselt Vene majandust. (artikkel nr 26)

Teise grupina võib välja tuua sellised artiklid, mis esitasid statistilist kinnitust sellele, et sanktsioonid töötavad:

Samal ajal tõusis inflatsioonimäär juunikuul 8,6 protsendilt juulis 9,1 protsendile. Teenused on riigis aastaga kallinenud üle 11 protsendi. Toiduainete hinnatase on aasta algusest tõusnud juba 14 protsenti ning sügisel ennustatakse veel 5–40-protsendilist hinnatõusu.

Keskpangal on tulnud hinnatõusu ohjeldamiseks tõsta intressimäära 18 protsendini, mis tähendab, et kodulaenude intressid algavad 20 protsendist. (artikkel nr 92)

Kolmandat liiki olid need artiklid, mille puhul tuli viide sanktsioonide töötamisele välja artikli sisust jutustavas vormis:

Kaubandussanktsioonide tõttu on Venemaa kaotanud oma varasemad mugavad turud ja rikkad kliendid. (artikkel nr 78)

Liigitus teise kategooria – *sanktsioonid ei tööta* – puhul oli sarnane esimesele. Leidus mitmeid artikleid, mis kajastasid sanktsioonide mittetöötamist otseselt kas pealkirjas või sisus. Kasutatud sõnavarana võis leida väljendeid nagu *hambunud sanktsioonid* (artiklid 11, 83), *sanktsioonid kukkusid läbi* (artikkel nr 12), *petlikud sanktsioonid* (artikkel nr 18), *miks on Euroopa sanktsioonid nii nõrgad* (artikkel nr 71), *sanktsioonidest pole tolku* (artikkel nr 76), *vilekoor sanktsioonidele* (artikkel nr 94).

Teine osa artikleid kajastas konkreetseid näiteid või numbrilist tõestust, millest sai teha üsna otsese järelduse nende artiklite sõnumi osas – sanktsioonid ei tööta:

Bloomberg ennustab, et kui praegune olukord jätkub, siis paisub Putini sõjakirst sel aastal 320 miljardi dollari võrra. Seda on tervelt 70 miljardit rohkem kui eelmisel aastal! Ka arvud näitavad, et Vene gaasi Euroopasse toovad torujuhtmed ajavad sisuliselt üle – Euroopa võtab praegu, sõja ajal gaasi vastu rekordkogustes. Samuti on analüütikud esmaste andmete alusel hinnanud, et Vene naftatööstuse tootmismahd on agressiooni algusest langenud kõigest viie protsendi võrra. (artikkel nr 10)

Kolmas osa artikleid oli võrreldes eelneva kahega – konkreetsed sõnad ja numbriline statistika – nii-öelda nõrgema tõendusmaterjaliga, kuid siiski oli võimalik artiklite sisu ja pealkirja arvestades tabada ära esitatav seisukoht – sanktsioonid ei tööta:

Kuid nüüd nõustub enamik eksperte, et lääneriigid pole suutnud sellega panna Moskvast oma agressioonisõda lõpetama. /.../ Venemaa on suutnud importida peaaegu sama suure koguse kõrgtehnoloogilisi pooljuhte ja eksportida peaaegu sama koguse naftasaadusi kui varem. Tema finantssüsteemi on aidanud hoida kokku kukkumast Hiina jüaanile toetumine. (artikkel nr 62)

Kategooria *keeruline määratleda* alla kogunes 15 artiklit. Kuigi neid artikleid, nagu ka kõiki teisi, analüüsisin ja lugesin läbi mitmeid kordi, ei suutnud ma nende meediaväljaannete puhul üheselt otsustada, kas artiklites jäävad peale sanktsioonide töötamist toetavad või eitavad argumendid. Esines selliseid artikleid, kus välja olid toodud mõlema poole argumendid ning kohati ajas see lugeja segadusse, kuna artiklist ei tulnud välja selget mõtet:

Viimase nädala karistusmeetmed, millega on võetud sihikule ka Vene president Vladimir Putin, tema ministrid, režiimi toetavad oligarhid ja keskpank, on Venemaa majanduse juba krahhi äärelle tõuganud. /.../ Seni pole aga märke, et see heidutaks Putinit sõda eskaleerimast. (artikkel nr 5)

Segaseid sõnumeid edastavaid näiteid oli veel:

Eesti raudteedel võib endiselt kohata sanktsioonide all olevate Venemaa ettevõtete logodega vaguneid. Kuid see ei tähenda, et sellised rongid rikuksid tingimata Euroopa Liidu kehtestatud keelde. (artikkel nr 55)

Või siis järgnev:

Lääneriigid on kehtestanud mitmeid sanktsioone, kuid need ei näi Venemaad kõigutavat. Siiski näitavad viimased andmed, et üha rohkem Vene ettevõtteid sipleb raskustes. (artikkel nr 72)

Väljakutset valmistasid ka artiklid, mis kajastasid sanktsioonide töötamist läbi Eesti Maksu- ja Tolliameti pilgu. Sellised väljaanded kirjeldasid üldiselt kõik seda, kuidas läbi tollikontrollide ja läbivaatuste avastatakse sanktsioonirikumisi, mille puhul on proovitud üle piiri Venemaale viia või sealt tuua keelatud kaupa:

Näiteks selle aasta 1. märtsist kuni 30. juunini oleme täiendavaks kontrolliks avanud 1603 postipakki ja tuvastanud sanktsioonide rikkumise 113 korral,“ ütles Saar. (artikkel nr 40)

Keerukust osutavad sellised tollitoiminguid kirjeldavad artiklid põhjusel, et ühelt poolt võiks sellest, kuidas sanktsioone rikutakse, lugeda välja, et sanktsioonid ei tööta. Teisalt saaks sellist artiklit tõlgendada ka nii, et kuna sanktsioonirikumistele on tolli poolt käsi peale pandud, siis on neil juhtudel suudetud ennetada keelatud kauba piiriületus ning sanktsioon justkui töötab – näiteks raha ei jõua Venemaa riigikassasse, et käimasolevat sõda rahastada.

Kolmanda uurimisküsimuse all, mis analüüsib sanktsioonide töötamise käsitlemist, taheti uurida ka seda, kas ja kuivõrd pakkusid artiklid oma väidetele sanktsioonide töötamisest argumente ja toetavat materjali. Raamistiku loomiseks kasutati 2.3 alapeatükis kirjeldatud teooriat tõenditüüpidest, mida võrreldi artiklite toetava materjaliga. Kui materjal ei vastanud ühegi tõenditüübi olemusele, käsitleti selliste artiklite tõendusmaterjali puudulikkuna (*tõend – ei*). Sellisteks osutusid näiteks artiklid, millest võis argumendile leida põhjendust vaid mõne üksiku lause või mõne numbriga, ning mis ei andnud arusaadavalt välja vajalikku mõõtu.

Tabel 8. Sanktsioonide töötamise tõendamine artiklite lõikes

	Tõend - jah	Tõend - ei
Sanktsioonid töötavad	22	7
Sanktsioonid ei tööta	19	13

Allikas: autori koostatud

Nagu tabelist 8 näha, siis pakkusid sanktsioonide töötamisest kirjutavad artiklid 22 korral ka tõendusmaterjali ning 7 korral mitte. Sanktsioonide mittetöötamist kajastavate väljaannete puhul olid numbrid vastavalt 19 ja 13.

Toon näite ühest artiklist, mis lisas oma argumentidele ka toetavat materjali, tuues sisse kolme erineva asjatundja, sealhulgas majanduseksperti arvamuse, mis annab artikli väidetele kaalu:

Need sanktsioonid omavad pikemaajalist mõju, mitte hetkelist, sest tehnoloogiakaupade importimise võimetus avaldub pikaajaliselt, mitte ühe päevaga, ütles Vitsur. /.../ Võib öelda, et majanduslangus ligikaudu 10 protsenti, mida möödunud aastaks oodati, jaguneb tegelikult pikema aja peale ära. Mõju on pikaajalisem ja arvatakse, et järgneva kolme-nelja aasta majanduse kogumaht jääb ikkagi kaheksa kuni kümme protsenti madalamaks kui sõjajärgne trajektoor ehk tegu pole mitte lühiajalise järsu majanduslangusega, vaid muutusega pikaajalises potentsiaalis,"... . (artikkel nr 31)

Sanktsioonide mittetöötamist kajastas näiteks Eesti Ekspressis 28.03.2023 ilmunud artikkel pealkirjaga „Sanktsioonid ei pea. Eestiga seotud võrgustik on vedanud Lääne lennukiosi Vene sõjaväe äripartneritele“, mis tegi põhjaliku ülevaate – *juhtumiuuringu* – avades nimesid, statistilisi numbreid ja muid andmeid. (artikkel nr 39) See oli vaid üks näide artiklitest, mis

osutasid sanktsioonide mittetöötamisele läbi põhjalike juhtumiuuringute kirjeldamise, mis on hea märk, sest mida rohkem on argumentidel toetavat materjali ning mida põhjalikum see on, seda tõsisemalt võetavam on edastatav sõnum. Samas esines ka artikleid, mis pakkusid küll adekvaatset tõendusmaterjali, kuid millest järelduste tegemisel tuleb lugejana olla ettevaatlik. Näitena võib tuua artikli, mille sisu keskendus kindlale sanktsiooniliigile ning väitis, et piirav meede ei toimi. Pealkirjale pandi aga külge sanktsioonide üldine silt:

GALERII | Kakumäe lahes toimuv näitab: nii hambutud võivadki olla Euroopa sanktsioonid Venemaale.

Siin on oht selles, et kuigi artiklil võib olla konkreetse sanktsiooni mittetöötamise osas õigus – tänu lisatud põhjendustele –, siis ei saa aga sellest järeldada automaatselt, et kui üks konkreetne sanktsiooniliik – Venemaa lipu aluste sadamakeeld – ei tööta, siis on hambutud kõik Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonid, nagu on viidatud artikli pealkirjas.

Ilma tõendita artikli näiteks võib tuua vaid viie-lauselise suhteliselt demonstratiivse väljaande pealkirjaga „Putin pisaraid ei usu: Lääne sanktsioonid Venemaale kukkusid läbi.“ Artikkel tsiteerib Venemaa presidenti, kes on veendunud Lääne sanktsioonide läbikukkumises. Põhjenduseks on toodud Putini sõnad sellest, kuidas Venemaal on õnnestunud Lääne surve ees siiski püsti jääda, rubla on riigis tugevnenud ning esimeses kvartalis – aastal 2022 – on täheldatud rekordilist kaubavahetuse ülejääki, mis ulatus 58 miljardi USA dollarini. Siis on toodud veel üks viide Putini sõnadele, mille kohaselt on sanktsioonid andnud tagasilööke hoopis USA-le ja tema Euroopa liitlastele, kes seisavad silmitsi inflatsiooni ja elatustaseme langusega (artikkel nr 12). Ühelt poolt võib lugejana arvata, et kuna kõnelejaks on Venemaa president, siis ehk on tal õigus ning sanktsioonid ei olegi Venemaa majandust kuidagi mõjutada suutnud. Sellise artikli tõlgendamisel tuleb olla aga ettevaatlik, kuna esiteks ei paku artikkel põhjalikumat tõendust, vaid piirdub vaid üksikute väidetega. Teiseks võib konteksti tundmata jääda vale mulje, millele osutab ka artikli pealkiri, et kõik sanktsioonid (*Lääne sanktsioonid*) on läbi kukkunud.

Teise näitena ilma tõendita artiklist võib tuua väljaande nr 4, mis keskendus sportlastele seatud võistluspiirangule. Artikkel pandi kategooriasse *sanktsioon töötab*, sest sellele viitasid artiklis kaks lauset:

Endine korvpallur ja korvpallitreener Heino Enden, kellel on ka endal olnud palju sidemeid Venemaaga, leiab, et sanktsioonide tõttu kannatavatest Venemaa sportlastest on kahju, kuid

need aitavad Vladimir Putinit mõjutada. /.../ Sportlastest on ühest küljest kahju, aga samas piisavalt mõjuv viis Putini mõjutamiseks. Siis hakkab seestpoolt seda survet tulema.

Ka sellisesse artiklisse, sanktsioonide töötamisest, tuleb suhtuda kriitilise pilguga, kuna artikkel on vaid kolm lõiku pikk ning ei paku tõendusmaterjali.

3.4 Summeerimine – sanktsiooni töötamine ning kontekst

Käesolevas alapeatükis tahetakse uurida, kuidas jaotusid eelnevalt tutvustatud neli teemagruppi kahe kategooria – *sanktsioonid töötavad* ja *sanktsioonid ei tööta* – vahel. Kui summeerida töö tulemused sanktsioonide töötamisest ning artiklite kontekstist, on kokkuvõtte järgnev:

Tabel 9. Sanktsiooni töötamine või mittetöötamine ning kontekst

	Sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale	Kohalik Eesti uudis	EL sanktsioonid	Möödahiilimine kolmandate riikide kaudu
Sanktsioonid töötavad	19/29	7/29	3/29	-
Sanktsioonid ei tööta	9/32	9/32	4/32	10/32

Allikas: autori koostatud

Kategooria *sanktsioonid töötavad* – millele vastas 29 artiklit – tulemused näitavad, et kõige rohkem on sanktsioonide töötamine tulnud välja artiklitest, mis kajastavad sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale. Näidetena sellistest artiklitest võib viidata tagasi 3.3 peatükis esitatud väljavõtetele artiklitest nr 26 ja 92, mille puhul viimane esitas lugejale konkreetseid numbreid Venemaalt, kus intressi- ja inflatsioonimäär ning teenuste ja toidukaupade hinnad on teinud läbi märkimisväärse tõusu.

Loogiliselt võttes ei ole sanktsioonide möödahiilimist kajastavate artiklite sõnum olnud see, et sanktsioonid töötavad, nagu tabelist 9 näha. Artiklid kohalikest Eesti uudistest ja EL sanktsioonidest on sanktsioonide töötamisele viidanud tunduvalt vähem kui kategooria sanktsioonide mõjust vene majandusele ja poliitikale.

Kui vaadata kategooriat *sanktsioonid ei tööta*, siis on näha, et artiklid on võrdsemalt teemagruppide vahel ära jaotunud. Teistest vähem on sanktsioonide töötamist kajastanud artiklid EL sanktsioonidest, ja seda põhjusel, et nagu 3.2 peatükis sai mainitud, keskendusid need artiklid peamiselt uute EL sanktsioonipakettide tutvustamisele ning mitte niivõrd hinnangu andmisele.

Kui võrrelda omavahel kahte kategooriat – *sanktsioonid töötavad* ja *sanktsioonid ei tööta* –, siis on näha, et tabelis kujutatud kolme parempoolse teemagrupi puhul on artiklid suhteliselt võrdselt kajastanud sanktsioonide töötamise mõlemat poolt. Suurem lõhe on aga artiklite puhul, mis käsitlevad sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale: 19 on andnud kinnitust, et sanktsioonid töötavad ning 9 ütlevad, et ei tööta.

4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Selle peatüki eesmärk on analüüsida, milliseid järeldusi saab teha töö analüüsi käigus selgunud tulemustest. Selle jaoks vaadatakse nüüd uues valguses töö alguses seatud hüpoteese – kas need on leidnud kinnitust või mitte. Peatüki teises osas peetakse vajalikuks tuua välja ettepanekud uuteks tulevasteks uurimistöodeks, võttes arvesse potentsiaalseid uurimissuundi, mida antud töö käigus ette ei võetud.

Töö esimene hüpotees „Eesti meedias räägitakse vaid mõnedest sanktsioonidest paljude seast“ leidis tulemuste läbi kinnitust. Nagu saab järeldada peatükis 3.1 kujutatud tabelist 4, siis on 100-st valimisse kuulunud artiklist 57 ehk rohkem kui pooled kajastanud oma veergudel ühte kahe järgmise teema seast: *kauba ekspordi- ja impordikeeld* või *kahesuguse kasutusega kauba müügi, ekspordi jms keelud*. Need mõlemad kategooriad on oma olemuselt kaubandussanktsioonid, seega saab järeldada, et rohkem kui pooled Eesti ajakirjanduses ilmunud artiklites perioodil 24.02.2022-14.11.2024 käsitlevad kaubandussanktsioone. Neile 57 artiklile tuleb veel 6 artikli võrra lisa ka kategooriast *üleüldised sanktsioonid*, mis analüüsi tegemisel jagunesid veel omakorda kolmeks kategooriaks, ning millest 6 artiklit liigitusid kaubandussanktsioonideks. See tõstab kaubandussanktsioonide äramärgimise 63 artikli peale, mis tõestab empiirilisel selle sanktsiooniliigi teistest sagedasemat kajastatust Eesti meedias.

Kauba ekspordi- ja impordikeelu teema puhul on ajakirjanikud kõige rohkem huvitunud kolme spetsiifilisema keelu kajastamisest: luksuskaupade ekspordikeeld, nafta impordikeeld ning selliste kaupade ekspordikeeld, mille müük toob Venemaale märkimisväärset kasu. Kaubandussanktsioonide varju jäävad mitmed teised sanktsioonid, millest kirjutatakse märgatavalt vähem – külmutatud varad, finantssanktsioonid, diplomaatilised sanktsioonid, viisapiirangud, erinevad transporti mõjutavad keelud jpt. Sanktsioonid, mida kordagi artiklites ei mainitud, olid seitse erinevat finantssanktsiooni.

Üldisemate järelduste tegemiseks natuke hiljem, võttes arvesse ka töö teooriat, on vajalik tõsta tulemustest esile ka see, et väga sagedasti kirjutasiid Eesti väljaanded sanktsioonidest ja sellest, mida nad teevad või ei tee hoopis üleüldisel toonil, mitte mainides spetsiifilisi sanktsiooniliike.

Töö teine hüpotees „väiteid, et sanktsioonid töötavad või ei tööta on võrdselt palju“ leidis töö analüüsi osas kinnitust. Võrdsuse all ei peetud silmas identseid numbreid, kuid sarnast suurusjärku, millele annavad kinnitust tulemused tabelis 7. Selline jaotus on üsna ootuspärane ning vastab töö sissejuhatuses kirjeldatud tunnetusele avalikkuse positsioonist, mille järgi

jaguneb avalik arvamus sanktsioonide teemal üldiselt kahte leeri. Töö tulemused sellest, kuidas sanktsioonide poolt ja vastu ning erapooletuid (*keeruline määratleda*) argumente on praktiliselt sama palju viitab sellele, et viimastel aastatel ühiskonnas populaarsust saavutanud küsimusele „kas sanktsioonid töötavad või mitte?“ ei ole avalikkuse jaoks olemas ühte vastust. On olemas nii ühe kui ka teise poole argumente, millesse usutakse, samal ajal kui päris palju levib ka halli ala keskel, millest täpselt veel aru ei saada.

Töö kolmas hüpotees „väited sanktsioonide töötamise või mittetöötamise kohta on empiirilisel nõrgalt põhistatud“ kinnitust ei leidnud, kui arvestada, et oodatust rohkem artikleid pakkus oma argumentidele ka toetavat materjali, nagu sai näidatud tabelis 8. Tulemustest võib järeldada, et rohkem kui pooled sanktsioonide töötamist käsitlevad artiklid on oma argumentatsiooni tugevalt põhistanud – see, kui tugevalt, on juba omaette küsimus. Argumentatsiooni hindamise juures tuleb arvestada ka sellega, et isegi kui ajakirjanik kasutab teadmispõhisemat allikat – teadusartiklit, eksperthinnangut vms –, siis see ei tähenda veel üheselt, et allikasse saab kriitikavabalt suhtuda.

Siinkohal toon välja antud töö vajakajäämised ning sellest tulenevalt ka ettepanekud tulevastele uurimistöödele. Ilmselt oleks võimalik analüüsida tõendusmaterjali veel sügavamalt ning tekitada skaala pigem loogikal „nõrk-tugev tõendusmaterjal“, kui vaid pelgalt toetava materjali esinemine või puudumine, mis valiti teadlikult antud töö skaalaks. Selline lähenemine võib potentsiaalselt anda käesoleva tööga võrreldes erinevad tulemused, ning võib eeldada, et mitmed tõendusmaterjalid võivad artiklite tagant ära langeda, kuna ilmneks, et kuigi argumenti on artiklis toetatud, siis on seda tehtud nõrga empiirikaga. Siiski annavad käesoleva töö tulemused hea ülevaate sellest, kas ja kuivõrd on artiklid põhjendanud oma esitatud seisukohti.

Teise ettepanekuna uuteks uurimistöödeks oleks huvitav teha eraldi süvaanalüüs sellest, kuidas jõuavad sanktsioonide teemad ja vastavad sisendid ajakirjanikeni. Näiteks on finantssanktsioonide puhul tegemist suure äri- ja lobigrupid näevad suurt vaeva, et oma sõnumeid avalikkuse ette läkitada. Analüüs sellest, kes on nende sõnumite läkitajad ning mis on täpsemalt edastatavate sõnumite sisu annaks sanktsioonide teema kajastatuse uurimisele olulise ja lisanduva vaatenurga.

Järgnevate lõikude eesmärk on selgitada lugejale, kuidas paigutuvad töö tulemused teoreetilisse konteksti, mille käesolev magistr töö on raamistikuna valinud, samuti teha paralleelselt veel lisanduvaid järeldusi töö tulemustest.

Samal ajal, kui Vene agressioonisõda Ukrainas endiselt kestab ja vene tuumikul selle sõja pidamiseks jätkuvalt ressursse jätkub, on oluline, et jätkuksid arutelud, ja loomulikult ka teod, sanktsioonide valdkonnas. Näib, et sanktsioonid on saanud loogiliselt palju tähelepanu ka Eesti ajakirjanduses ning muutunud isegi et loosungiks meediaväljaannete veergudel ja eriti pealkirjades. Loomulikult on tervitatav, et sanktsioonidest aktiivselt kirjutatakse, nende erinevate tüüpide põhjal, läbi erinevate kontekstide, ning analüüsides nende töötamist. Aga nagu Eesti meediamaaistik annab aimdust avalikust arvamusest ühiskonnas, siis näib, et arusaam sanktsioonidest on avalikkuse jaoks kohati segane ja mitte üldse üheti mõistetav. Sellele viitavad mitu asjaolu.

Esiteks näitab vaid väheste sanktsiooniliikide kajastamine, et teemasse suhtutakse valikuliselt. Seda tehakse kas otsustavalt, et heatahtlikult valgustada ühe artikli võimaluste piires publikut mõne uudisega seoses konkreetse sanktsiooniliigiga, teisel juhul selleks, et manipuleerida avaliku diskursusega. Kolmandaks võib sanktsioonide osaline kajastamine tulla ka lihtsalt teadmatusest, mis on sanktsioonide teema kompleksust arvestades mõistetav. Mis aga ühiskonnas võib juhtuda, on see, et kui ajakirjandus valib veergudele vaid mõned sanktsioonid paljude seast – nägime teooria peatükis, et sanktsioone on mitmeid erinevaid liike ning neil on omad eesmärgid – või avaldab üldise sisuga artikleid, mis ei too välja sanktsioone nende eri liikide kaupa, vaid annab neile üldise nime, siis võib avalik diskursus paratamatult ühel hetkel muutuma hakata – meediatarbijad, kes ei ole teadlikud sanktsioonide paljudest liikidest ega oska teha ise põhjalikumalt analüüsi, kui artikkel seda ei paku, hakkavad oma arvamust ühele või teisele poole muutma. See on muidugi mõnes mõttes loogiline ning loomulik areng, mille meediatarbijate arvamus uute teadmiste valguses läbi käib, kuid samas tasub lugejana lihtsalt olla teadlik ja valvas selle osas, milliseid seisukohti ja kuidas massimeedia levitab, ning kuidas säilitada tänapäeva suures infohulgas iseseisev ja kriitiline mõtlemine, mida tähtsustab Jürgen Habermas viidates ka teistele autoritele (von Holtzendorff, 1879:91; Hölzen, 1958 nagu viidatud Habermas, 2001:305). Siin tekib lihtsalt küsimus, et kui ajakirjandus olekski suuteline võtma ette näiteks kõigi 15 kehtestatud sanktsioonipaketi sisu ning pakkuma lugejatele põhjalikku analüüsi – ja mitte vaid valikulist – , siis millise pildi saaks lugeja endale sanktsioonidest sel juhul ette? Kui seda aga ei tehta, on oht, et arusaam sanktsioonidest jääb poolikuks ning võib hakata kujundama uut reaalsust.

Siinkohal ei väideta üldse, et Eesti ajakirjandus on sanktsioone kajastanud reljeefselt valesti, kuid töö tulemused on näidanud, et vahel tehakse seda siiski manipulatiivselt või vaid demonstratiivselt ja mitte sisuliselt. Analüüsist tulenevateks näideteks olid emotsionaalsed ja

polariseerivad artiklite pealkirjad või väljaanded, mille sisu eesmärk paistis olevat anda edasi mingi sõnum demonstratiivselt, ilma sisulisema analüüsi või nii vastu- kui ka pooltargumentide arvestamiseta. Sellised kajastusviisid kinnitavad Habermasi käsitlust avaliku arvamuse teooriast, mille puhul ta on väitnud, et tänaseks päevaks on ajakirjandus kaotanud oma kriitilise funktsiooni, mis sünniks vastu- ja pooltargumentide vahetamise teel, ja mille asemel loob massimeedia demonstratiivselt avalikku arvamust, võttes manipulatiivseid, segaseid ja polariseeritud seisukohti. (Habermas, 2001:247-248)

Sanktsioonide töötamise teemakäsitlusest Eesti ajakirjanduses saab järeldada, et sanktsioonid töötavad, aga ei tööta ka. Tuleb üle korrata, et antud töö ei ütle, et selline on olukord päriselt, aga vaid Eesti meedia käsitus antud teemast. Pooleks valgunud avaliku arvamuse puhul sanktsioonide töötamisest Eestis võib luua paralleele joonisega 2 teooria peatükis 1.2.3, kus oli kujutatud Euroopa riikide toetus Venemaa-vastastele sanktsioonidele, ning millel on näha, et Eestis on toetus mitte küll päris, aga peaaegu pooleks, samal ajal, kui paljudes teistes riikides domineerib üks või teine pool.

Kui võtta juurde ka artiklite üldisem kontekst, mis uudiseid raamistas, siis võib järeldada, et väljaanded, mis keskendusid sanktsioonidele läbi mõne kohaliku Eesti uudise, jõudsid oma järeldestes veidi sagedamini selleni, et sanktsioonid ei tööta kui selleni, et töötavad. See võib tuleneda sellest, et paljud neist artiklitest uurisid läbi dokumenteeritud juhtumiuuringute ja pikemate analüüside Eesti ettevõtete seotust sanktsioonidest möödahiilimisel. On oluline tuua välja, et rohkem kui pooltel sellistest artiklitest oli olemas ka argumenteeritud sisu, mis andis oma väidetele kinnitust. Üleüldse võib suurest kohalike Eesti uudiste numbrist järeldada seda, et ajakirjanduses läheb korda ja peale see, mis toimub lähedal ning millega tekib lugejal side.

Mis on aga huvitav, on see, et kui kohalike uudiste sõnum oli pigem see, et sanktsioonid ei tööta, siis suurem pilt – kuidas läheb Venemaal? – tõestas vastupidiselt pigem seda, et sanktsioonid töötavad. Artiklid, mis uurisid sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale, näitasid 19 korral 29-st, et sanktsioonid töötavad. Kuna 22 korral 29-st pakkusid artiklid oma väidetele ka tõendeid, mis olid põhjalikumad kui vaid üldised näitajad ja esmased muljed Venemaa olukorrast, siis viitab see ühele olulisele järeldusele, et sanktsioonide mõju mõistmiseks on tähtis, et analüüsitaks põhjalikumalt sügavamaid protsesse Venemaal, mille sanktsioonid on käivitanud. Venemaa sisemajanduse (SKP) näitaja või teised üldised indikaatorid või trendid ei ole ilmselt piisavad, et tuvastada Venemaa majanduse reaalne seis Euroopa Liidu sanktsioonide ees. Vajalikkust uurida detailselt Venemaa majandusnäitajaid on

kinnitanud eksperdid nii Eestis – ajakirjanduse vahendusel, nagu näitasid tulemused – kui ka laiemas maailmas – näiteks Vene majandusteadlane Vladimir Milov. (Keatinge, 2024).

Lõppkokkuvõttes on omad argumendid ja vajalik tõendusmaterjal olnud olemas muidugi nii sanktsioonide töötamise poolt kui ka vastu, mis teeb antud küsimusele vastamise keeruliseks. Ja oluline on ka see, et hinnang sanktsioonidele varieerub lugejate seas sedavõrd, millised on lugeja enda teadmised ja hoiakud. Kuid kui ajakirjandus külvab juurde segadust lugejate seas – ei pruugi olla tahtlik ega teadlik –, mille näitena saab tuua arvestatava esinemissagedusega kategooria *keeruline määratleda* artiklid, siis võib lugejatega juhtuda see, millele on viidanud Habermas – liikumine passiivse avalikkuse poole, milles rahval on kergem segaste seisukohtade, ja muidugi ka muude faktorite mõjutusel, minna kaasa massiga, võttes positsiooni, et see, mida meedias levitatakse, on tõde, kui et lähtuda iseseisvast mõtlemisest. (von Holtzendorff, 1879:91; Hölzen, 1958 nagu viidatud Habermas, 2001:305)

KOKKUVÕTE

Euroopa Liit koos liikmesriikidega on toetanud vankumatult Ukrainat, kes peatselt täitva kolme sõja-aasta jooksul on astunud vastu 24. veebruaril aastal 2022 oma agressioonisõda alustanud Venemaale. Sõjaline-, majanduslik- ja humanitaarabi Euroopa Liidu ja selle liikmete poolt on olnud pretsedenditu, mida saab väita ka Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonide kohta. (European Commission, 2024a) Sanktsioonidest ja üldse sellest sõjast on räägitud palju ka ajakirjanduses ja rahva seas ning arvamusi paistab olevat igasuguseid. On neid, kes Ukrainat toetades loodavad ja usuvad, et muude abinõude seas on olulisel kohal ka sanktsioonid, mis teevad lõpu Venemaa võimekusele seda sõda jätkata. Ja on ka neid, kes suhtuvad sanktsioonidesse ja nende võimesse agressori tegevus lõpetada skeptisega. Lõpliku tõe väljaselgitamine sellest, kas sanktsioonid kokkuvõttes töötavad või mitte võib osutuda veidi pikemaks ja keerulisemaks ülesandeks, kuid see-eest on lihtsam uurida seda, mida arvab sanktsioonidest ja nende töötamisest avalikkus.

Käesolev magistritöö võttis eesmärgiks tuvastada, mil viisil räägitakse Euroopa Liidu poolt alates 2022. aastast Venemaa vastu kehtestatud sanktsioonidest Eesti meedias ning mida sanktsioonide kohta kirjutatakse. Eesmärgist lähtuvalt seati tööle kolm uurimisküsimust:

1. Milliseid sanktsioone käsitlevad Venemaa-vastastest sanktsioonidest kõnelevad artiklid?
2. Mis kontekstis sanktsioonidest kirjutatakse?
3. Mil määral ja kuidas käsitletakse artiklites sanktsioonide töötamise teemat?

Uurimisküsimustest tuletati tööle kolm hüpoteesi:

1. Eesti meedias räägitakse vaid mõnedest sanktsioonidest paljude seast;
2. Väiteid, et sanktsioonid töötavad või ei tööta on võrdselt palju;
3. Väited sanktsioonide töötamise või mittetöötamise kohta on empiirilisel põhjal põhjendatud.

Tööd raamistav teoreetiline käsitlus koosnes kahest osast. Esiteks nähti vajadust anda ülevaade sanktsioonidest, nii läbi üldise prisma kui ka täpsemalt läbi Venemaa-vastaste sanktsioonide perspektiivi. Teise teoreetilise lähtepunktina kasutati töös saksa sotsiaalteoreetiku Jürgen Habermasi teooriat avalikust sfäärist ja avalikust arvamusest, mis on panustanud palju sellesse, kuidas mõistetakse tänapäeval avalikku diskussiooni ning ajakirjanduse rolli selles.

Töö tulemuste saamiseks viidi läbi kvantitatiivse ja kvalitatiivse uurimisviisi segameetodil põhinev kontentanalüüs, et koguda nii arvulisi kui ka tekstilisi andmeid. Valimiks võeti 100 artiklit, mis olid avaldatud Eesti meediaportalides vahemikus 24.02.2022-14.11.2024 teemal *Venemaa-vastased sanktsioonid*. Andmete kogumiseks kasutati veebilehte *Google News*, mille abil leiti eelnevalt seatud kriteeriumitele vastavad artiklid. Analüüsi teostati programmis *Word*, kuhu loodi igale artiklile analüüsitabel kolme küsimusega, millele otsiti vastuseid ning mis tulenesid töö uurimisküsimustest. Artikleid analüüsiti tulemuste usaldusväärsuse mõttes mitmeid kordi.

Esimese uurimisküsimuse puhul jõudis töö vastuseni, et Eesti ajakirjandus kirjutab lugusid vaid vähestest sanktsioonidest paljude seast, kinnitades esimest tööle seatud hüpoteesi. Üle poolte artiklitest, 57 väljaannet, kirjutas kaubandussanktsioonidest, täpsemalt kahest piiravast meetmest: kauba ekspordi- ja impordikeeldudest ning kaheksa kasutusega kauba ekspordi jms keeldudest. Nende kahe kategooria oluliselt tugevamat kajastust näitab asjaolu, et need keelud olid vaid kaks liiki 25 erinevast sanktsiooniliigist. Oluline on ka märkida, et 25 sanktsiooniliiki oli minu enda käsitus ning teiste käsitluste järgi võib sanktsioonide arvuks määrata suurema või väiksema arvu.

Kaupade importi ja ekspordi puudutavate piirangute seas on kõige rohkem tähelepanu ajakirjanduses saanud nafta, luksuskaupade ja selliste kaupade keeld, mille müük toob Venemaale märkimisväärset tulu. Tunduvalt vähem kirjutati teistest liikidest nagu finants- või diplomaatilised sanktsioonid, külmutatud varad, viisapiirangud ja transpordikeelud. Umbes veerand artiklitest kirjutas sanktsioonidest üldise nimetusega ning ei maininud konkreetseid liike. Tõmmates paralleele Jürgen Habermasi avaliku arvamuse teooriaga võib spekuloida, kas sanktsiooniteema valikuline või samas ka liiga üldine käsitlemine massimeedia poolt võib viia avaliku diskursuse muutumiseni. Arvestades, kui palju saavad Eesti ajakirjanduses kajastust kaubandussanktsioonid, kuid kuivõrd vähe on põhjalikumalt analüüsitud kõiki teisi eksisteerivaid sanktsioone, siis võib tekkida küsimus, et äkki on suure hulga piiravate meetmete mõju jäetud ajakirjanduse poolt uurimata ning avalikkus teeb praegu kokkuvõtteid sanktsioonidest põhinedes vaid üksikute sanktsioonide käekäigule.

Analüüs teise uurimisküsimuse kohta näitas, et artiklite kontekstid jagunesid nelja suurema teemagrupi vahel, mis alustades kõrgeima esinemissagedusega teemagrupist olid järgmised: sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale, kohalik Eesti uudis, EL sanktsioonid ja neljandaks möödahiilimine kolmandate riikide kaudu. Kui võtta juurde ka töö kolmanda

uurimisküsimuse tulemused sanktsioonide töötamise kohta, siis leiti, et kui artiklid, mis keerlesid mõne kohaliku Eesti uudise ümber väitsid pigem, et sanktsioonid ei tööta, siis jällegi need väljaanded, mis analüüsisid sanktsioonide mõju Venemaa majandusele ja poliitikale tegid rohkem kokkuvõtteid sellest, et sanktsioonid töötavad, kui et ei tööta.

Sanktsioonide töötamise kajastamine jagunes artiklite hulgas neljaks: 29 artiklit väitsid, et piiravad meetmed toimivad ja 32 esindasid sõnumit, et ei toimi. See tulemus oli suhteliselt ootuspärane ning kinnitas tööle seatud hüpoteesi, mis prognoosis, et nii-öelda poolt- ja vastuhääli sanktsioonidele tuleb võrdselt. 23 artiklit ei käsitlenud sanktsioonide toimimist üldse ning 16 artikli puhul oli keeruline määrata, mida toimimise kohta öeldakse. Selline tasavägine tulemus sanktsioonide töötamisest ja hulk määratlemata toimega kajastusi tõestab ühelt poolt, et antud teema ongi kompleksne ning mitmetahuline, mida on keeruline harutada lahti artikli piiratud formaadis. Teisalt viitab mitmesse suunda valguv aramus sanktsioonidest, et ka avalikkusel on kohati antud teemat keeruline mõista. See on igati mõistetav. Kuid töö tulemused näitasid, et ajakirjandus ise on kirjutanud sanktsioonidest viisil, mis on kohati olnud liiga üldine, segane või eksitav. Ilmselt ongi keeruline anda sanktsioonidest ühe artikli piires edasi kõiki aspekte arvestav ja samas lihtsasti loetav ülevaade. Täheldatud emotsionaalsus või demonstratiivsus artiklites, sealhulgas pealkirjade puhul, võib mõjuda lugejale manipulatiivselt ning viia arvamuste polariseerumiseni, mida on tänapäeva massimeedia puhul täheldanud ka Habermas.

Töö kolmas hüpotees kinnitust ei leidnud, kuna tulemused näitasid, et oodatust rohkem artikleid pakkus oma argumentidele ka toetavat materjali. 61-st kategooriate *sanktsioonid töötavad* ja *sanktsioonid ei tööta* artiklitest oli ühel või teisel kujul tõend olemas 41 artiklil. Siinkohal saab teha aga kohe ettepaneku tulevastele töödele, mis saaksid täiustada analüüsimeetodit argumentide tõendite hindamiseks. Käesolevas töös valiti teadlikult skaalaks toetava materjali esinemine (jah või ei) vastavalt tõenditüüpide teooriale, mida esitati töö metodoloogia peatükis. Võimalik, et lõplikud tulemused oleksid erinevad, kui hinnataks põhjalikumalt esinenud argumentide ja nende toetava materjali kaalukust skaalal nõrk-tugev. Siiski andis käesolev töö hea ülevaate artiklite argumentatsioonist, millest võib järeldada, et see, mida sanktsioonide töötamise kohta öeldi, oli rohkem kui pooltel artiklitel tugevalt põhjendatud – see, kui tugevalt, on juba omaette küsimus, nagu juba selgitati.

Töö üldisemad järeldused said põimitud eelnevatesse lõikudesse, kuid lõpetuseks tahetakse vaadata natuke, mis võiks olla järelduste laiem kontekst. Põhjus, miks on oluline jälgida, kuidas

räägib üldsus sanktsioonidest ning millises suunas liigub avalik diskursus sel teemal on asjaolu, et ühiskondlikku arvamust ei maksa alahinnata välispoliitiliste otsuste kujundamisel. Nagu töö sissejuhatuses sai kirjutatud, on üldsuse positsioon oluliseks sisendiks valitsusele ning kui Eesti valitsus on võtnud praegu kindla välispoliitilise suuna Venemaa-vastaste sanktsioonide puhul, siis on ka avalikkus üks neist faktoritest, mis võib hakata kurssi ühele või teisele poole kallutama. Antud töö ei võta sanktsioonide ja nende rolli osas mingit seisukohta, aga siinkohal tundub lihtsalt, et kui avalikkus astuks sanktsioonide küsimuses valitsuse selja taha ning oleks piiravate meetmete osas sama meelt – et need on vajalikud ning sanktsioneerimisega tuleb jätkata – siis on valitsusel lihtsam keskenduda sanktsioonide rakendamisele, mis on kujunenud üheks keskseimaks instrumendiks Venemaa agressioonisõja peatamisel. Kui avalik arvamus kujuneks aga sanktsioonide suhtes tugevalt vastumeelseks, ei saaks valitsus ilmselt jätkata enam senist välispoliitikat. Pealegi võivad polariseerunud hoiakud ja tugev vastumeelsus sanktsioonidele saata signaali ka agressorile, kes hakkab ära kasutama jää mõranemist. Eelnevalt kirjeldatu oli üks laiematest ajenditest käesoleva töö kirjutamiseks, et süveneda natuke ka sellesse, mida arvab läbi ajakirjanduse sanktsioonidest Eesti avalikkus, lisaks ühiskonnas juba teadvustatud Eesti valitsuse positsioonile. See võimaldab jälgida, kus me parasjagu oleme ning kuhu võime potentsiaalselt suunduda.

KASUTATUD KIRJANDUS

Astrov, V., Scheckenhofer, L., Semelet, C., & Teti, F. (2024). Monitoring the Impact of Sanctions on the Russian Economy. In Econpol Europe. https://www.econpol.eu/sites/default/files/2024-02/EconPol-PolicyReport_47.pdf

Bilousova, O., Hilgenstock, B., Ribakova, E., Shapoval, N., Vlasyuk, A., Vlasiuk, V. (2024) Challenges of Export Controls Enforcement. How Russia Continues to Import Components for its Military Production. Yermak-McFaul International Working Group on Russian Sanctions & KSE Institute. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/01/Challenges-of-Export-Controls-Enforcement.pdf>

Building Critical Thinking. (n.d.) Eight Types of Evidence – Strengths and Weaknesses. Vaadatud 01.01.2025 <https://buildingcriticalthinking.com/evidence/eight-types-of-evidence/>

Conflict Armament Research. (2024). North Korean missile relies on recent electronic components. Vaadatud 05.11.2024 <https://storymaps.arcgis.com/stories/0814c6868bbd45a98b15693a31bd0e7f>

Congressional Research Service. (2024). U.S. sanctions on Russia: Legal Authorities and Related Actions. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R48052/4>

Eesti Entsüklopeedia. (2006). Sõltumatute Riikide Ühendus. Vaadatud 13.11.2024 http://entsyklopeedia.ee/artikkel/s%C3%B5ltumatute_riikide_%C3%BChendus

Euroopa Ülemkogu & Euroopa Liidu Nõukogu. (2024). ELi sanktsioonid Venemaa vastu. Vaadatud 28.10.2024 <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/sanctions-against-russia-enplained/>

European Commission. (n.d.) Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine. Vaadatud 11.01.2025 https://finance.ec.europa.eu/eu-and-world/sanctions-restrictive-measures/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en

European Commission. (2023). European Commission Guidance for EU operators: Implementing enhanced due diligence to shield against Russia sanctions circumvention. European Union. Vaadatud 03.11.2024 https://finance.ec.europa.eu/system/files/2023-12/guidance-eu-operators-russia-sanctions-circumvention_en.pdf

European Commission. (2024a). 1,000 days of Russia's full-scale war on Ukraine: 5 facts you need to know. Vaadatud 30.11.2024 https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/stories/1000-days-russias-full-scale-war-ukraine-5-facts-you-need-know_en

European Commission. (2024b). EU adopts 15th sanctions package against Russia for its continued illegal war against Ukraine. Vaadatud 22.12.2024 https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/eu-adopts-15th-sanctions-package-against-russia-its-continued-illegal-war-against-ukraine-2024-12-16_en

European Union. (n.d.). Standard Eurobarometer 100 - Autumn 2023. Vaadatud: 09.01.2025 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3053>

Eurostat. (2024). EU27 (from 2020) trade by SITC product group. Vaadatud 05.11.2024 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc_custom_10070617/default/table?lang=en

Gaur, A., Settles, A., Väättänen, J. (2023). Do economic sanctions work? Evidence from the Russia-Ukraine conflict. Journal of Management Studies, 60(6), 1391–1414. <https://doi.org/10.1111/joms.12933>

Giumelli, F. (2024) A Comprehensive Approach to Sanctions Effectiveness: Lessons Learned from Sanctions on Russia. European Journal on Criminal Policy and Research (2024) 30:211–2 [*s10610-024-09585-x.pdf](https://doi.org/10.1007/s10610-024-09585-x.pdf)

Government of the Netherlands. (n.d.). Aims and effects of sanctions against Russia and Belarus. Vaadatud 30.12.2024 [Aims and effects of sanctions against Russia and Belarus | War in Ukraine | Government.nl](https://www.government.nl/topics/foreign-policy-and-international-relations/relations-with-russia-and-belarus/aims-and-effects-of-sanctions-against-russia-and-belarus)

GOV.UK. (2024). New UK sanctions to crack down on Putin's war machine. Vaadatud 13.11.2024 <https://www.gov.uk/government/news/new-uk-sanctions-to-crack-down-on-putins-war-machine>

Gorodetskaja, L. (2023). Venemaa-vastaste sanktsioonide mõju Usbekistani ettevõtete finantsnäitajatele [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool] <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/b259c45b-11d1-4662-a446-d204ff602cb1>

Habermas, J. (2001). Avalikkuse struktuurimuutus. Uurimused ühest kodanikuühiskonna kategooriast. Tartumaa: trükikoda OÜ „Greif“,

- Hedlund, S. (2024). The disillusionment and hope of Western sanctions against Russia. Geopolitical Intelligence Services AG. Vaadatud 13.11.2024
<https://www.gisreportsonline.com/r/disillusionment-russia-sanctions/>
- Hennis, W. (1957). Meinungsforschung und repräsentative Demokratie. – *Recht und Staat*, nr 200/201, Tübingen 1957, lk 56jj
- Itskhoki, O., Ribakova, E. (2024). The Economics of Sanctions: From Theory Into Practice. Brookings Papers on economic activity. BPEA Conference Draft, September 26-27, 2024.
https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/09/6_ItskhokiRibakova.pdf
- Jack, V., Gambarini, C., Mathiesen, K., Guillot, L., Cokelaere, H. (2024). Revealed: Putin's sanctions-busting shadow fleet is spilling oil over the world. Politico. Vaadatud 01.11.2024
<https://www.politico.eu/article/revealed-putins-sanctions-busting-shadow-fleet-is-spilling-oil-all-over-the-world/>
- Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. Tartu Ülikool. Vaadatud 11.01.2025
<https://samm.ut.ee/kontentanalyyis/>
- Keatinge, T. (2024). Episode 17: The Economic Impact of Sanctions Against Russia – Fact and Fiction. RUSI. Vaadatud: 14.11.2024 <https://rusi.org/podcasts/suspicious-transaction-report/episode-17-economic-impact-sanctions-against-russia-fact-and-fiction>
- Kenton, W. (2024). Trade Sanction: Definition, Purpose, Types, and Examples. Investopedia. Vaadatud 29.12.2024 [Trade Sanction: Definition, Purpose, Types, and Examples](https://www.investopedia.com/terms/t/trade-sanction/)
- Kivimäe, J. (2023). Jürgen Honerjeger. Tallinna suurkaupmees ja raehärra 16 sajandil. Vana Tallinn 32, lk 185–200
- Kivimägi, K. (2024). Venemaa-vastaste Euroopa Liidu sanktsioonide vältimine Eesti kaubandusvooludes Kesk-Aasia riikide kaudu [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool]
<https://hdl.handle.net/10062/98841>
- Krippendorff, K. (2004). Content Analysis. An Introduction to its Methodology. University of Pennsylvania. Sage Publications, second edition.
[https://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/9-%20Content%20Analysis %20An%20Introduction%20to%20Its%20Methodology.pdf](https://www.daneshnamehicsa.ir/userfiles/files/1/9-%20Content%20Analysis%20An%20Introduction%20to%20Its%20Methodology.pdf)

Laid, K. (2024). Euroopa Liidu Vene Föderatsioonile kehtestatud sanktsioonide tõhusus peale 2022. aastal toimunud Ukrainasse tungi [Bakalaureusetöö, Tartu Ülikool] <https://hdl.handle.net/10062/101325>

Lasswell, H. D., Lerner, D., Pool, I. d. S. (1952). How content analysis works. In H. D. Lasswell, D. Lerner, & I. d. S. Pool, *Comparative study of symbols: An introduction* (pp. 34–41). Stanford University Press. <https://doi.org/10.1037/14763-004>

Macnamara, J. (2005). Media content analysis: Its uses; benefits and best practice methodology. *Asia Pacific Public Relations Journal*, 6(1), 1–34.

McDaniel, C. (2023). Western Sanctions Are Raising Putin’s War Costs. *Forbes*. Vaadatud: 14.11.2024 <https://www.forbes.com/sites/christinemcdaniel/2023/03/03/western-sanctions-are-raising-putins-war-costs/>

Milov, V. (2024). Russian Economy: Still Standing, But Stuck. Wilfried Martens Centre for European Studies. Vaadatud 14.11.2024 <https://www.martenscentre.eu/wp-content/uploads/2024/04/Milov-Russian-Economy-.pdf>

Mulder. (2022). The History of Economic Sanctions as a Tool of War. Yale University Press. Vaadatud 29.10.2024 <https://yalebooks.yale.edu/2022/02/24/the-history-of-economic-sanctions-as-a-tool-of-war/>

Nephew, R. (2017). The art of sanctions: A view from the field. Columbia University Press.

Nõukogu määrus (EL) nr 269/2014, 17. märts 2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega. Euroopa Liidu Teataja, L078.

Nõukogu määrus (EL) nr 833/2014, 31. juuli 2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas. Euroopa Liidu Teataja, L 229/1. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:02014R0833-20241217>

Payne, J. (2024). EU adopts new sanctions against Russia, including LNG. *Reuters*. Vaadatud 17.11.2024 <https://www.reuters.com/world/europe/eu-adopts-new-sanctions-against-russia-including-lng-2024-06-24/>

Portela, C., Usobiaga, B., G. (2015). The EU’s sanctions and their contribution to peace. Singapore Management University / London School of Economics. Vaadatud 06.12.2024

<https://www.icip.cat/perlapau/en/article/the-eus-sanctions-and-their-contribution-to-peace/?pdf>

Preble, K. A., Willis, C., N. (2024). How Russia Has Managed to Shake off the Impact of Sanctions – with a Little Help from Its Friends. The Conversation. February 29, 2024. Vaadatud 11.01.2025 <http://theconversation.com/how-russia-has-managed-to-shake-off-the-impact-of-sanctions-with-a-little-help-from-its-friends-223632>

Prokopenko, A. (2024). Is the Kremlin Overconfident About Russia's Economic Stability? Carnegie Europe. Vaadatud 11.01.2025 <https://carnegieendowment.org/research/2024/03/is-the-kremlin-overconfident-about-russias-economic-stability?lang=en¢er=europe>

Rahvusvahelise sanktsiooni seadus, RT I 2019, 11 (2019a). Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032022003?leiaKehtiv>

Rahvusvahelise sanktsiooni seadus, RT I 2019, 11 (2019b). Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032022003?leiaKehtiv>

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. Mittetõenäosuslikud valimid. Sihipärane valim. Tartu Ülikool. Vaadatud 02.12.2024 <https://samm.ut.ee/valimid/>

Sass, S. (2024). Rahvusvaheliste sanktsioonidega külmutatud välisriigi keskpanga varade kasutuselevõtt kahjuhüvitise ettemaksuna Venemaa keskpanga näitel [Magistritöö, Tartu Ülikool] <https://hdl.handle.net/10062/99985>

Shoemaker, P., J., Reese, S., D. (1996). Mediating the message. Theories of Influences on Mass Media Content. Second edition, lk 29 [Microsoft Word - mediating complete book mss.doc](#)

Siplane. (2024). Sanktsioonid. Kuidas neid mõista? Riigikogu Toimetised. Vaadatud 01.11.2024 <rito.riigikogu.ee/nr-49/sanktsioonid-kuidas-neid-moista/>

Smith, B., Amberg, P., Fischer, K., Ashford, S., Kooke, E., Mann, S. (2024). EU Adopts 14th Russia Sanctions Package. Baker McKenzie. Vaadatud 17.11.2024 <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/eu-adopts-14th-russia-sanctions-package/>

Speier, H. (2001). Historical Development of Public Opinion*. <file:///C:/Users/mreemann/Downloads/uab,+02112175n26p209.pdf>

Sullivan, A. (2024). War in Ukraine: Russian oil still flowing into the EU. Deutsche Welle. Vaadatud 01.11.2024 <https://www.dw.com/en/war-in-ukraine-russian-oil-still-flowing-into-the-eu/a-69826039>

Von Holtzendorff, F. (1879). Wesen und Wert der öffentlichen Meinung. München, lk 91jjj;
vrd Hölzen, E. (1958). Wandel und Begriff der öffentlichen Meinung im 19. Jahrhundert (dissertatsioon). Hamburg.

United Nations. (n.d. -a). The Peace Treaty of Versailles, signed June 28, 1919. The Covenant of the League of Nations. Vaadatud 30.10.2024 [The Covenant of the League of Nations | The United Nations Office at Geneva](#)

United Nations. (n.d. -b) Sanctions. Security Council. Vaadatud 13.11.2024 [Sanctions | Security Council](#)

United Nations. (n.d. -c). Transition to the United Nations. Vaadatud 06.12.2024 <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/transition>

Välisministeerium. (2024a). Rahvusvahelised sanktsioonid. Vaadatud 28.10.2024 [Rahvusvahelised sanktsioonid | Välisministeerium](#)

Välisministeerium. (2024b). Venemaa ja Valgevene vastu kehtestatud piiravad meetmed. Vaadatud 28.10.2024 [Venemaa ja Valgevene vastu kehtestatud piiravad meetmed | Välisministeerium](#)

Välisministeerium. (2024c). Sanktsioonidest ettevõtjale. Vaadatud 30.12.2024 [Sanktsioonidest ettevõtjale | Välisministeerium](#)

Woodrow Wilson. (1923). Woodrow Wilson's Case for the League of Nations. Princeton, NJ: Princeton University Press, pp. 67, 69, 71.

LISAD

Lisa 1. Kasutatud meediaartiklid

Jrk nr	Meediaportaal	Autor ja pealkiri	Avaldamise kuupäev	Lugemise kuupäev
1	Äripäev	Karl-Eduard Salumäe, Janno Riispapp: Biden teatas 33 riigi sanktsioonid Venemaale	24.02.2022	20.11.2024
2	Lõunaestlane.ee	Autor puudub: Isamaa: Riigikogu peab kogunema erakorraliselt ja nõudma täiendavate sanktsioonide kehtestamist Venemaale	26.02.2022	20.11.2024
3	TV3	Autor puudub: Euroopa Liit teatas uutest sanktsioonidest Venemaa vastu	28.02.2022	20.11.2024
4	Delfi Sport	Kaspar Ruus: Heino Enden kiitis Venemaa spordile kehtestatud sanktsioone, aga Euroliigast Venemaa klubide väljaviskamist ei toeta	28.02.2022	20.11.2024
5	Maailm Postimees	BNS: Euroopa Liit keelustas Vene riigimeedia kanalid RT ja Sputnik	02.03.2022	25.11.2024
6	Äripäev	Risto Mäeots: Risto Mäeots: milline on sanktsioonide tegelik mõju Venemaa lennundusele?	07.03.2022	21.11.2024
7	Eesti Ekspress Delfi	Eesti Ekspressi elustiilitoimkond: Vene eliidi raske elu: sanktsioonid pigistavad, aga riigiduumade liikme Dubais puhkav tütar ärgitab vene rahvast vastu pidama	19.03.2022	20.11.2024
8	Äripäev	Ken Rohelaan: Vene tankerid sõidavad "pimedas", et vältida sanktsioone	28.03.2022	21.11.2024
9	Äripäev	Kristjan Kurg: Sanktsioonid jätavad osa logistikuid hinge vaakuma	06.04.2022	21.11.2024
10	Arvamus Postimees	Mart Raamat: ARVAMUS } Mart Raamat: sanktsioonid Venemaale mõjuvad kui kerge näpuviibutus	10.04.2022	26.11.2024
11	Forte Delfi	Aivar Pau, Andres Putting: GALERII Kakumäe lahes toimuv näitab: nii hambutud võivadki olla Euroopa sanktsioonid Venemaale	18.04.2022	20.11.2024
12	TV3	Autor puudub: Putin pisaraid ei usu: Lääne sanktsioonid Venemaale kukkusid läbi	18.04.2022	21.11.2024
13	Äripäev	Jaroslav Tavgen: Vene laev, ära tule: logistikasektor on sanktsioonide tõttu löögi all	02.05.2022	21.11.2024
14	Äripäev	Kristjan Pruul: Euroopa karmid sanktsioonid panevad Ungari põtkima	04.05.2022	23.11.2024

15	Sport Postimees	Autor puudub: Ajupestud kahekordse olümpiavõitja abikaasa pilkab sanktsioone: kannan korraga Chaneli ja Diori!	12.05.2022	25.11.2024
16	Elu 24 Postimees	Inna-Katrin Hein: VIDEO) Venemaa hakkas valmistama oma variante Coca-Colast, Fantast ja Sprite'ist	19.05.2022	25.11.2024
17	Arvamus Postimees	Autor puudub: Juhtkiri) Leedu päikel murrab Vene karu hambad	20.06.2022	25.11.2024
18	Naine Postimees	Kathleen Loss: PETLIKUD SANKTSIOONID) Kiirmoebrandid kasutavad alatuid võtteid Venemaa turul püsimiseks	30.06.2022	25.11.2024
19	ERR	Anna Aurelia Minev: Esmaspäevast kaob võimalus tuua Venemaalt kanget alkoholi ja kaaviari	10.07.2022	21.11.2024
20	ERR	Marko Tooming: Suuremad pangad on praktiliselt kõik ülekanded Venemaaga lõpetanud	15.07.2022	21.11.2024
21	ERR	Allan Aksiim: Itaalia ettevõtted võivad Türgi kaudu Vene sanktsioonidest mööda minna	01.08.2022	21.11.2024
22	Õhtuleht	Triinu Laan: Rahavood Venemaa ja Valgevene suunal on sõja tõttu järsult vähenenud	02.09.2022	26.11.2024
23	Elu 24 Postimees	Inna-Katrin Hein: Sanktsioonid on mõjuma hakanud: Venemaal tõstetakse viina hinda	28.09.2022	25.11.2024
24	Postimees	Marek Strandberg: Silmamoondus Vene kütusega jätkub veel neli kuud	10.10.2022	25.11.2024
25	Postimees	Brita-Maria Alas: Maksuamet kahtlustab, et kaubavedajad võltsivad sanktsioonidest pääsemiseks dokumente	14. 10.2022	25.11.2024
26	ERR	Karl Kivil: Moskva-vastased sanktsioonid töötavad ja räsivad aeglaselt Vene majandust	30.11.2022	28.11.2024
27	Äripäev	Aleksei Šiškin: Kümned tuhanded venekeelsed televaatajad siirdusid mustale turule	27.12.2022	21.11.2024
28	Majandus Postimees	AFP: Venemaa eelarve on puudujäägis, kuna kaitsekulutused suurenevad	10.01.2023	25.11.2024
29	Maailm Postimees	Autor puudub: Lääne sanktsioonid elavdavad Kaliningradis salakaubavedu	18.01.2023	25.11.2024
30	Eesti Päevaleht Delfi	Krister Paris: INFOLAENG Täna uued sanktsioonid? Kreml ei vaevu muigamagi	05.02.2023	21.11.2024

31	ERR	Mart Lennart: Venemaa majandus on esimesel sõja-aastal suuremast kukkumisest pääsenud	21.02.2023	21.11.2024
32	Äripäev	Raivo Vare: Raivo Vare Ukraina sõja majandusblogi: aasta jagu sõda – sanktsioonid tõmmatakse pingule	01.03.2023	21.11.2024
33	Äripäev	Janno Riispapp: Keelu all Vene salapellid vilksavad ringiga Euroopasse	08.03.2023	21.11.2024
34	Elu 24 Postimees	Inna-Katrina Hein: VENEMAA VÄLJASPOOL VENEMAAD } Just siin on jõukad venelased end sisse seadnud	15.03.2023	25.11.2025
35	Ärileht Delfi	Kadri Sildmets: Akkermann: majandussanktsioone Venemaa vastu tuleb veelgi karmistada	22.03.2023	23.11.2024
36	Eesti Päevaleht Delfi	Autor puudub: JUHTKIRI Vene-vastased sanktsioonid on auklikud, aga sellegipoolest pole neile alternatiivi	29.05.2023	20.11.2024
37	Reisijuht Delfi	Iris Kübarsepp: Sanktsioonid ei kehtigi? Vene lennuk sõitis täna Eesti õhuruumis	29.05.2023	20.11.2024
38	Ärileht Delfi	Kadri Sildmets: Läti notarid keelduvad sageli Vene kodanike kinnisvara müümast. Eesti notarite koda: absoluutset keeldu ei ole	09.07.2023	20.11.2024
39	Eesti Ekspress Delfi	Heliis Raudsik, Greete Palgi: Sanktsioonid ei pea. Eestiga seotud võrgustik on vedanud Lääne lennukiosi Vene sõjaväe äripartneritele	18.07.2023	20.11.2024
40	Delfi	Autor puudub: Pea iga päev leitakse Eestis Venemaale kehtestatud sanktsioone rikkuv postipakk	28.07.2023	23.11.2024
41	Majandus Postimees	Merike Leer: Jumal hoidku! Vaata, mida prognoosib Venemaa keskpank riigi majandusele	12.08.2023	25.11.2024
42	ERR	Jane Saluorg: Üle 300 Eesti ettevõtte tegeleb endiselt ekspordiga Venemaale	21.08.2023	23.11.2024
43	Eesti Päevaleht Delfi	Holger Roonemaa: Kiibiäri Venemaaga. Sanktsioonidest hoolimata voolab välismaale metsik kogus lääne mikrokiipe	21.08.2023	23.11.2024
44	Majandus Postimees	BNS: MTA: oleme tuvastanud ligi 5000 sanktsioonide rikkumist, Stark Logisticsil rikkumisi pole	29.08.2023	25.11.2024

45	Äripäev	Kristjan Kurg, Eliisa Matsalu-Alaküla Venemaale eksportijate TOP: sõda morjendab, aga käive tahab tegemist	06.09.2023	24.11.2024
46	ERR	Allan Aksiim: Venemaa tankitootmine on sanktsioonide kiuste kahekordistunud	14.09.2023	24.11.2024
47	Postimees	Ülle Harju, Henry-Laur Allik, Aarne Seppel, Margus Hanno Murakas: Vene tolli andmed: Eesti enda sanktsioonid ei takistanud Vene nafta jõudmist Eestisse	14.09.2023	25.11.2024
48	Majandus Postimees	Ronald Reinap: Vene oligarh: Lääne sanktsioonid ei peata Ukraina sõda	26.09.2023	25.11.2024
49	Forte Delfi	Autor puudub: Tallinnas peetud sõjavastasel konverentsil arutati Venemaa-vastaste sanktsioonide mõju	02.10.2023	24.11.2024
50	ERR	Mark Gerassimenko: Sanktsioonid ei takista luksusautode liikumist Soome kaudu Venemaale	02.10.2023	24.11.2024
51	Eesti Ekspress Delfi	Martin Laine: VENE-EESTI KRÜPTOSILD Surematu Polk, FSB loaga ärimees, sanktsioonidest hiilimine ja palju pestud raha	06.10.2023	20.11.2024
52	Ärileht Delfi	Marianna Rõbinskaja: Swedbanki ökonomist: Venemaa majandus on sanktsioonidele vastu pidanud, sõda mängib selles olulist rolli	24.10.2023	24.11.2024
53	Elu 24 Postimees	Ketlin Kruse: PILTUUDIS } Sanktsioonid ei kehti? Peterburi toidupoes käinud eestlane avastas polettitud «keelatud joogi»	25.10.2023	25.11.2024
54	Majandus Postimees	AFP: Räpane raha ja Venemaa rikkused voolavad läbi Küprose	14.11.2023	25.11.2024
55	Äripäev	Aleksei Šiškin: Sanktsioneeritud ettevõtete logodega vagunid sõidavad mööda Eestit keelde rikkumata	19.11.2023	24.11.2024
56	Postimees	Andres Einmann: Sanktsioonide tõttu Eestis taksoveo lõpetanud Yandex kaotas kohtus välisministrile	28.11.2023	25.11.2024
57	Postimees	Autor puudub: Venemaale kaasa võetud eurod tõid kaasa mehe süüdimõistmise sanktsioonide rikkumises	04.12.2023	26.11.2024
58	ERR	Joakim Klementi: Eesti on Vene sanktsioonidele teinud umbes 200 erandit	20.12.2023	24.11.2024
59	Ärileht Delfi	Tanel Saarmann: Venemaa keskpanga juht avaldas, mis Venemaale kõige enam haiget teeb	26.12.2023	24.11.2024

60	Ärileht Delfi	Tanel Saarmann: Välisministeeriumi ekspert: hinnanguliselt on Venemaal 400 miljardit eurot vähem kulutada	27.12.2023	24.11.2024
61	Delfi	Lenel Kivi: Kadõrov on valmis vabastama Ukraina sõjavange vastutasuks sanktsioonide leevendamisele	07.01.2024	24.11.2024
62	Eesti Päevaleht Delfi	Vladislav Inozemtsev: Vladislav Inozemtsev: aitab uutest Venemaa-vastastest sanktsioonidest. Andkem parem Ukrainale relvi ja raha	09.01.2024	24.11.2024
63	Äripäev	Ekaterina Mereminskaya: Varem Tederitega seotud ettevõtet tabasid Ukraina sanktsioonid. "Krimmi äri on müüdnud"	15.01.2024	24.11.2024
64	ERR	Karl Kivil: Bloomberg: läänes toodetud kiibid toidavad endiselt Vene sõjamasinat	25.01.2024	24.11.2024
65	ERR	Mark Gerassimenko: Kommertslennumkite arv Venemaal väheneb kaks korda 2026. aastaks	05.02.2024	24.11.2024
66	Äripäev	Ekaterina Mereminskaya: Kaja Kallas: „Venemaa tahab, et me usuksime, et tal on kõik hästi.“ Kas sanktsioonid mõjuvad?	14.02.2024	23.11.2024
67	Eesti Päevaleht Delfi	Kadi Raal: INTERVJU Välisministeeriumi asekanstler Kodar uutest Vene-vastastest sanktsioonidest: Kartaago tuleb hävitada	22.02.2024	23.11.2024
68	ERR	Mait Ots: Kannik: lääne sanktsioonidel on Venemaale selge mõju	24.02.2024	23.11.2024
69	Elu24 Postimees	Heveli Tuisk: SANKTSIOONIDE MÕJU) Lääne automargid lagunevad Venemaal ja autoomanikud on remonditöödega jännis	29.02.2024	25.11.2024
70	ERR	Uljana Kuzmina: Oleg Ossinovski: Venemaal poleks EL-i täielikust embargost sooja ega külma	05.03.2024	23.11.2024
71	Eesti Päevaleht Delfi	Keit Pentus-Rosimannus: Keit Pentus-Rosimannus: miks on Euroopa sanktsioonid nii nõrgad, et Venemaa ikka veel vastu peab	06.03.2024	26.11.2024
72	Ärileht Delfi	Kadri Sildmets: Venemaal on viimase kahe kuuga pankrotti läinud üle tuhande ettevõtte	08.03.2024	23.11.2024
73	Ärileht Delfi	Kadri Sildmets: GRAAFIKUD Sõda ja sanktsioonid pole Venemaa resideinte Eesti kinnisvara müüma	27.03.2024	22.11.2024

		pannud. Ostuhuvi on kukkunud aga mitu korda		
74	ERR	Mark Gerassimenko: Šveitsis tuleb rahvahääletus Venemaa-vastaste sanktsioonide tühistamiseks	12.04.2024	22.11.2024
75	Ärileht Delfi	Reelika Sommer: Sanktsioonid ei toimi? Vene majandusele prognoositakse tugevat kasvu	18.04.2024	23.11.2024
76	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Venemaa peaminister: sanktsioonidest pole tolku, eelarve täitub mühinal	26.04.2024	26.11.2024
77	ERR	Indrek Teder: Indrek Teder: Venemaa varade konfiskeerimise seadus on mõistlik meede	19.05.2024	24.11.2024
78	Ärileht Delfi	Tanel Saarmann: INTERVJUU Eesti sanktsiooniekspert: on uusi kaupu, mis Venemaa poole liiguvad. Soovime nende liikumise keelustamist	19.05.2024	26.11.2024
79	Ärileht Delfi	Carl-Robert Puhm USA sanktsioonid jätsid Vene naftatankeri kuudeks Eesti ranniku lähedale ankrusse	20.05.2024	23.11.2024
80	Postimees TV	Autor puudub: POSTIMEHE TELEUUDISED } Tsahkna: ELi uued sanktsioonid on ainuõige vastus Venemaale	28.05.2024	20.11.2024
81	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Venemaa hiinastub: rubla võrdlusvaluutaks sai jüaan	14.06.2024	26.11.2024
82	Postimees	BNS: Borrell rääkis täpsemalt uutest Venemaa vastastest sanktsioonidestvedu Valgevenesse ja midagi teha ka ei saa	21.06.2024	26.11.2024
83	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Hambutud sanktsioonid } Venemaa naftatuluudele ennustatakse juunis meeletut tõusu	26.06.2024	26.11.2024
84	Lõunaestlane.ee	Autor puudub: Pärast Vene-vastaseid sanktsioone on plahvatuslikult kasvanud Lääne luksusautode vedu Valgevenesse ja midagi teha ka ei saa	30.06.2024	22.11.2024
85	Majandus Postimees	Ronald Reinap: Makseprobleemid takistavad Hiina autode importi Venemaal	11.07.2024	28.11.2024
86	Eesti Ekspress Delfi	Christopher Krutto: SÕJAPÄEVIK (885. päev) Mis sanktsioonid? Lõuna-Korea suurfirma varustab Venemaa tuumarelvade valmistajaid vajalike seadmetega	27.07.2024	25.11.2024
87	Majandus Postimees	Sander Silm: MIS SANKTSIOONID? } Venemaa turistid on Euroopas tagasi	13.08.2024	26.11.2024

88	Delfi	Lenel Kivi: Vene ametnik: lääne poolt Venemaale kehtestatud sanktsioonid jäävad kehtima aastakümneteks	16.08.2024	20.11.2024
89	Ärileht Delfi	Siiri Liiva: Sanktsioonid lõpetasid Venemaale mikrokiipe vahendanud Eesti rahamasinade tegevuse	26.08.2024	26.11.2024
90	Maailm Postimees	BNS: Patrušev: sanktsioonid ja laevaehituse lõpetamine ohustab Vene julgeolekut	27.08.2024	26.11.2024
91	Ärileht Delfi	Siiri Liiva: Sanktsioonid on sama vettpidavad kui sõel. Salapärased vahemehed aitavad Venemaa sõjamasinat töös hoida	02.09.2024	22.11.2024
92	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Venemaa võimas majanduskasv saab järgmisel aastal lõpu	04.09.2024	26.11.2024
93	ERR	Karl Kivil: Venemaa ambitsioonikas Arktika gaasiprojekt ägab USA sanktsioonide all	05.09.2024	24.11.2024
94	Maailm Postimees	PM: VILEKOOR SANKTSIOONIDELE } Prantsuse kuurortpiirkond kubiseb Vene rikkuritest	15.09.2024	26.11.2024
95	ERR	Harri Tiido: Harri Tiido: Vene-vastastest sanktsioonidest mööda hiilimisest	08.10.2024	24.11.2024
96	ERR	Mait Ots: Lääne sanktsioonid halvasid Vene varghävitajate Su-57 tootmise	09.10.2024	24.11.2024
97	Majandus Postimees	Diana Tiidema: USA serverid jõuavad India kaudu Venemaale – keerukas tarneahel paljastab sanktsioonide nõrkused	28.10.2024	26.11.2024
98	Arvamus Postimees	Riho Terras: RIHO TERRAS } Mis sanktsioonid? Venemaa teenib varjatud naftaäri üüratuid summasid	01.11.2024	26.11.2024
99	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Kikerhersed mandariinide vastu: Venemaa kasutab väliskaubanduses üha enam bartertehinguid	04.11.2024	26.11.2024
100	Majandus Postimees	Erkki Erilaid: Venemaa kaotab lahingut inflatsiooniga, juba mindi haavatud sõdurite hüvitiste kallale	14.11.2024	28.11.2024

**Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele
kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, Marilind Reemann, (isikukood: 49705292724) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa
(lihtlitsentsi) enda loodud teose

EUROOPA LIIDU POOLT VENEMAA VASTU KEHTESTATUD SANKTSIOONIDE
KÄSITLEMINE EESTI MEEDIAS AASTATEL 2022-2024,

mille juhendajad on Stefano Braghiroli, PhD, ja Andres Siplane, MSc,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Marilind Reemann

13.01.2025